

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Mira KAMBIČ ŠTUKELJ

**ANALIZA ZARAŠČANJA KMETIJSKIH
ZEMLJIŠČ NA OBMOČJU POSELITVE
KOČEVSKIH NEMCEV NA PRIMERU VASI
GABER**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Mira KAMBIČ ŠTUKELJ (KAMBIČ)

**ANALIZA ZARAŠČANJA KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ
NA OBMOČJU POSELITVE KOČEVSKIH NEMCEV
NA PRIMERU VASI GABER**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

**ANALYSES OF THE AGRICULTURAL LAND OVERGROWTH
ON THE AREA SETTLED BY THE KOČEVAR OLD SETTLERS
IN THE CASE OF THE VILLAGE GABER**

GRADUATION THESIS

University studies

Ljubljana, 2008

Diplomska naloga je zaključek univerzitetnega študija kmetijstva na Katedri za agrarno ekonomiko, ruralno sociologijo in razvoj podeželja, Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomskega dela imenovala doc. dr. Andreja Udovča.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: dr. Katja Vadnal
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: doc. dr. Andrej Udovč
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: izr. prof. dr. Marina Pintar
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem besedilu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Mira Kambič Štukelj

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 502.174: 631.1.016 (497. 4 Gaber) (043.2)
KG	zaraščanje zemljišč/ kočevske/ kočevski Nemci/ kmetijstvo/ razvoj podeželja
KK	AGRIS E14
AV	KAMBIČ ŠTUKELJ (KAMBIČ), Mira
SA	UDOVČ, Andrej (mentor)
KZ	SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška Fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI	2007
IN	ANALIZA ZARAŠČANJA KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ NA OBMOČJU POSELITVE KOČEVSKIH NEMCEV NA PRIMER VASI GABER
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	IX, 44, [1] str., 4 pregl., 12 sl., 19 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	V diplomski nalogi so skušali ugotoviti razvojne možnosti za vas Gaber pri Črmošnjicah, ki je bila še pred vojno kočevarska vas, sedaj pa njeno osnovo predstavlja kmetija Totter. S pomočjo analize sekundarne literature, intervjujev in svojega lastnega opažanja so za vas oblikovali dve možni razvojni alternativni, po katerih bi se lahko vas nadalje razvijala. Na podlagi analize so prišli do sklepa, da je za daljnosežnejši razvoj in obstoj vasi Gaber nujno, da se na kmetije vpelje take dopolnilne dejavnosti, ki bi pritegnile ljudi in nudile nadaljnji razvoj. Prva izmed možnosti, ki je precej kratkoročna, je reja krav dojilj na več kmetijskih zemljišč kot do sedaj. Resda je tukaj vlaganje minimalno, vendar pa se pojavlja tudi bojazen, da bi po vsej verjetnosti ob ukinitvi subvencij tako kmetovanje propadlo. Pri razvoju dopolnilne dejavnosti, ki predstavlja drugo alternativo, pa je pred uvedbo le-te nujno v vas napeljati osnovno infrastrukturo. Predlagani dopolnilni dejavnosti sta sirarstvo in sušenje sadja, to bi nadgradili tudi z obnovo poslopij v stilu tradicionalne kočevarske arhitekture. Tak kmečki turizem bi se vključil v mrežo turistične ponudbe Dolenjske in Bele krajine. Nudil bi domačo ekološko pridelano hrano in tradicionalne kočevske in belokranjske jedi.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 502.174:631.1.016 (497. 4 Gaber) (043.2)
CX overgrowth/ kočevske/ kočevski Nemci/ agricultural/ rural development
CC AGRIS E 14
AU KAMBIČ ŠTUKELJ (KAMBIČ), Mira
AA UDOVČ, Andrej (supervisor)
PP SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomij
PY 2007
TI THE ANALYSIS OF THE OVERGROWTH OF THE AGRICULTURAL
LAND ON THE AREA SETTLED BY THE KOČEVAR OLD SETTLERS
IN THE CASE OF THE VILLAGE GABER PRI ČRMOŠNJICA
DT Graduation Thesis (University Studies)
NO IX, 44, [1] str., 4 tab., 12 fig., 19 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The thesis aims to examine the possibilities of development for the village Gaber pri Črmošnjicah, which was settled by the Kočevar old settlers before The Second World War. By means of the analysis of secondary sources, interviews and the author's own observations, the author presents two possible development alternatives for the further development of the village. On the basis of the analysis the author came to the conclusion that it is vital for the long-term development and the survival of the village to introduce the farms with such supplementary activities which would attract people and enable further development. The first alternative, which is short-term oriented, is breeding of cows on a farming area bigger than the present one. The investment is minimal, yet there is reason to fear that such farming might be ruined by the cancellation of subventions. For the development of the second alternative the village needs the basic infrastructure, which is presently not available. The author suggests two additional activities: the production of cheese and dried fruit. Further development of the village could be stimulated by the renovation of the buildings in the style of the traditional Kočevar architecture. Such farm tourism could be included in the network of tourist facilities of Dolenjska and Bela krajina. It could offer home-made ecologically grown food and the traditional fare typical of Kočevsko and Bela krajina.

KAZALO VSEBINE

Ključna dokumentacijska informacija	III
Key words documentation	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Okrajšave in simboli	IX
1 UVOD	1
1.1 POVOD ZA RAZISKAVO	1
1.2 NAMEN NALOGE	2
2 PREGLED SLOVSTVA IN OBJAV	3
2.1 RAZVOJ PODEŽELJA	3
2.1.1 Spodbujanje razvoja kmetijstva in razvoja podeželja	3
2.1.2 Skupna kmetijska politika in razvoj podeželja	3
2.1.3 Dosedanje izkušnje z razvojem podeželja v Sloveniji	6
2.1.4 LEADER	7
2.2 ZARAŠČANJE KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ V SLOVENIJI	8
2.3 KOČEVSKA	10
2.3.1 Poimenovanje	10
2.3.2 Zgodovinski pregled Kočevskega	11
2.3.2.1 Do leta 1941	11
2.3.2.2 Med leti 42- 45	12
2.3.2.3 Načrti s kmetijskimi zemljišči v letih 1945 in 1946	12
2.3.2.4 Državno kmetijsko podjetništvo	13
2.3.2.5 Zadružništvo	13
2.3.2.6 Zasebno kmečko gospodarstvo	14
2.3.2.7 Sestava in površina zemljišč EMONE	15
3 MATERIALI IN METODE DELA	16
3.1 OPREDELITEV OBMOČJA	17
3.1.1 Podnebje	17
3.1.2 Relief in geološka podlaga	18
3.1.3 Hidrologija	18
3.1.4 Naravne danosti	18

4	REZULTATI IN RAZPRAVA	19
4.1	VAS GABER PRI ČRMOŠNJICAH IN OKOLICA V ČASU KOČEVARJEV	19
4.1.1	Arhitektura vasi	20
4.2	ANALIZA SPREMEMB MED LETI 2000 IN 2006	21
4.3	KMETIJA NA GABRU IN ANALIZA USTVARJENIH DANOSTI	24
4.3.1	Predstavitev	24
4.3.2	Realizacija	25
4.3.3	Pomanjkljivosti	26
4.3.4	Vizija za prihodnost	27
4.4	PROSTORSKI UREDITVENI POGOJI ZA OBMOČJE OBČINE SEMIČ	27
4.4.1	Razvojni projekti v okviru Občine Semič	28
4.5	SWOT ANALIZA	30
4.6	PRILOŽNOSTI ZA RAZVOJ VASI GABER IN OKOLICE	31
4.6.1	Kmetijstvo in turizem	31
4.7	PREDLAGANI RAZVOJ KMETIJE	32
4.7.1	Razvoj v smeri kmetijstva – reja krav dojlj	34
4.7.2	Razvoj v smeri turistične kmetije	34
4.7.2.1	Obnova kočevskih poslopj	35
4.7.2.2	Sirarstvo	36
4.7.2.3	Pridelava sadja	36
4.7.3	Umestitev v turistično mrežo ponudb	36
5	SKLEPI	38
6	POVZETEK	39
7	VIRI	41
	ZAHVALA	

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1:	Kmečko prebivalstvo po katastrskih občinah na Kočevskem v letu 1961 cit. po (Revitalizacija zahodnega dela...,1998)	14
Preglednica 2:	SWOT Analiza razvoja vasi Gaber pri Črmošnjicah	30
Preglednica 3:	Ocena dejavnikov, ki vplivajo na razvoj kmetije ne Gabru pri Črmošnjicah	33
Preglednica 4:	Dejavniki in pogoji za uspešen razvoj turistične kmetije na Gabru pri Črmošnjicah	35

KAZALO SLIK

Slika 1:	Razvoj podeželja po oseh (Nacionalni strateški načrt..., 2007)	4
Slika 2:	Prikaz delovanja LEADER programa (Smernice in priporočila..., 2006)	8
Slika 3:	Nekdanje nemško jezikovno območje na Kočevskem cit. po (Ferenc, 2005)	10
Slika 4:	Sestava emonskih zemljišč, stanje 1.10.1946 cit. po (Ferenc, 2005)	15
Slika 5:	Izsek iz Franciscejskega katastra za leto 1824 (Franciscejski kataster, 2007)	19
Slika 6:	Ostanek sušilnice za sadje, viden je obok nad kuriščem (M. Štukelj)	20
Slika 7:	Ortofoto posnetek vasi Gaber in njegove okolice leta 2000 (Blatnik, 2000)	22
Slika 8:	Ortofoto posnetek vasi Gaber in njegove okolice leta 2006 (Blatnik, 2007)	23
Slika 9:	Očiščen pašnik na Gabru, s katerega se odpira pogled nad Belo krajino (M. Štukelj)	24
Slika 10:	Hlev s kravami dojiljami (M. Štukelj)	25
Slika 11:	Umetno narejen »kal« za napajanje živine (M. Štukelj)	26
Slika 12:	Markirane poti v okolici Mirne gore, ki peljejo tudi mimo Gabra (Mirna gora, 2003)	29

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

ARS MF	Arhiv Republike Slovenije, Ministrstvo za finance
AVNOJ	Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije
DUT	Deutsche Umsiedlungs – Treuhandgesellschaft
EMONA	Instituto agrario immobiliare Emona
GURS	Geodetska uprava Republike Slovenije
KGP	Kmetijsko-gozdarsko podjetje
KUNI	Komisija za upravljanje narodne imovine
LAS	Lokalno akcijska skupina
LRS	Liberalna Republika Slovenija
LEADER	Links between Action for the Development of the Rural Economy
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano
NSNRP	Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja
OMD	Območje z omejenimi kmetijskimi dejavniki
SWOT	streinght, weaknesses, opportunities, threats/ prednosti, slabosti, priložnosti, nevarnosti
UK	Upravna komisija
ZVKDS	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

1 UVOD

V času po drugi svetovni vojni je opaziti močno spreminjanje kulturne krajine na območju celotne Slovenije. Nekako izstopa območje Kočevskega, kjer se je zaradi političnih vzrokov naenkrat izpraznilo skoraj celotno območje, kjer so živeli kočevski Nemci. Povojna politika je bila negativno naravna do tega območja, kar se je najbolj odrazilo v kulturni krajini. Kmetijstvo je upadalo, zaradi pomanjkanja delovnih moči ni bilo mogoče obdelati vseh zemljišč, ki so bile tako prepuščene naravi.

Vzroki za praznjenje slovenskega podeželja so bili različni. Na Kočevskem je bil odhod Kočevarjev političnega značaja. Drugod se je zaradi pomanjkanja dela in oddaljenosti vasi od mest, kjer je bila razvita industrija, odseljevalo veliko ljudi. Tako je podeželje postalo območje praznjenja. V sedemdesetih letih se je začel izvajati program spodbujanja razvoja kmetij in urejanja kmetijskih zemljišč. Ta je tržno usmerjenim kmetijam prinesel posodobitve v tehnologiji. Stopnjevala se je intenzivnost pridelave. Izvajale so se komasacije, arondacije, sanacije, da bi čim bolj intenzivirali kmetijsko pridelavo. Kasneje smo dobili opredeljena območja, ki imajo različne omejitvene dejavnike za kmetijstvo (gorska, hribovska, kraška, manj razvita). Tem območjem se namenijo posebne subvencije v kmetijstvu. Poleg tega poznamo tudi različne druge finančne pomoči, nepovratna sredstva (za naložbe v gospodarstvih, mehanizacije, mlade prevzemnike kmetij), plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe (planinska paša, integrirana pridelava, ekološko kmetovanje ipd.).

Kmetijska politika skuša usmerjati kmetovalce, da ohranjajo kmetijsko obdelavo in da kmetujejo v skladu z dobro kmetijsko prakso. Z letom 2002 je Slovenija začela izvajati kmetijsko-okoljski program, ki vsebuje ukrepe za zmanjševanje negativnih vplivov na okolje, ukrepe za ohranjanje naravne danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal, ohranjanje tradicionalne kulturne krajine ter ukrepe za varovanje zavarovanih območij (Program razvoja..., 2006).

Danes se zavedamo, da ima kmetijstvo vse večjo vlogo v vsakdanjem življenju. Prvotno je res namenjen v zagotavljanju hrane, vendar ima vse večji pomen tudi pri oblikovanju krajine, v kateri živimo in delamo. Tega se danes zavedamo vse bolj, saj kmetijstvo upada, ljudje se izseljujejo, s tem se obdelovalna zemljišča zmanjšujejo, povečuje se zaraščenost, krči se kulturna krajina. Zato je kmetijstvo potrebno nujno ohraniti, če hočemo ohraniti krajino pred propadanjem.

1.1 POVOD ZA RAZISKAVO

Vse več ljudi zapušča podeželje, predvsem mladi težimo k boljši prihodnosti. Kmetijstvo je skoraj povsem izgubilo najpomembnejše, mladega človeka, ki bi s svojim umom in delom razvijal kmetijstvo in njegove panoge. Menimo, da je eden od vzrokov propadanja kmetij v semiški občini majhnost kmetij in razdrobljenost njihovih parcel.

Tako postaja čedalje bolj jasno, da je neobhodno potrebno združevanje kmetijskih zemljišč v večje zaokrožene celote. S tem bi pridobili večja kmetijska zemljišča ter konkurenčnost in tudi dohodek za polno zaposlitev. Kaj storiti, da bi bilo kmetovanje človeku bolj privlačno, posebno na območjih z omejenimi dejavniki. Kako stimulatивно vplivati, da bi človek s kmetovanjem ohranjal krajino pred zaraščanjem in s svojimi pridelki uspešno konkuriral na trgu?

Želeli smo odgovoriti z izbrano temo, ki smo jo navezali na kočevski del občine Semič, kjer so možnosti kmetovanja spodbudne, območje pa je bogato s kulturno zgodovino, ki jo je mogoče vpeljati v dopolnilno dejavnost na kmetijah. Kako torej čim bolj daljnosežno obnoviti nekdanjo kočevsko vas, njena obdelovalna zemljišča in v sodelovanju z naravo izkoristiti dane razmere?

1.2 NAMEN NALOGE IN DELOVNA HIPOTEZA

Na zahodnem obrobju semiške občine imamo veliko starih kočevskih vasi, ki jih je skoraj razjedel zob časa. Zaradi njihove bogate zgodovine in privlačne lege bi jih bilo vredno rešiti pred pozabo. Zanima nas, ali je vas, kot na primer Gaber, mogoče obuditi samo s kmetovanjem, ali je za daljnosežnejšo nadaljnjo oživitev nujna razširitev in intenzifikacija kmetijske dejavnosti in vpeljava kake dopolnilne dejavnosti.

V tej diplomski nalogi bomo preučevali razvojne možnosti za staro kočevsko vas Gaber pri Črmošnjicah. Preučevali bomo možnost razširitve dosedanjega kmetovanja ter skušali oceniti možnosti za vpeljavo dopolnilne dejavnosti, ki bi dale izbrani kmetiji dodaten vir prihodka.

2 PREGLED SLOVSTVA IN OBJAV

2.1 RAZVOJ PODEŽELJA

2.1.1 Spodbujanje razvoja kmetijstva in razvoja podeželja

Z osamosvojitvijo je Slovenija pridobila novo strategijo razvoja podeželja, ki ni bila naravnana več samo v pridelavo, temveč so bile poudarjene tudi ekološko-socialne funkcije kmetijstva. Za razvoj podeželja je bil ustanovljen program celostni razvoj podeželja in obnove vasi (CRPOV).

V letu 2001 so se v okviru slovensko kmetijsko okoljskega programa začeli izvajati kmetijsko okoljski ukrepi. Za zmanjševanje negativnih posledic kmetijstva na okolje se skušajo ohraniti naravne danosti, biotska raznovrstnost, rodovitnost tal, tradicionalna kulturna krajina, zavarovana območja (Program razvoja..., 2006).

Vstop Slovenije v Evropsko unijo (EU) je prinesel večje število ukrepov ter višjo finančno pomoč. V pogajanjih z EU je Sloveniji zaradi posebnosti njenega kmetijstva, uspelo uveljaviti načelo doplačevanja iz nacionalnih rezerv. Leta 2004 se je pričelo izvajanje vseh 21 kmetijsko okoljskih ukrepov.

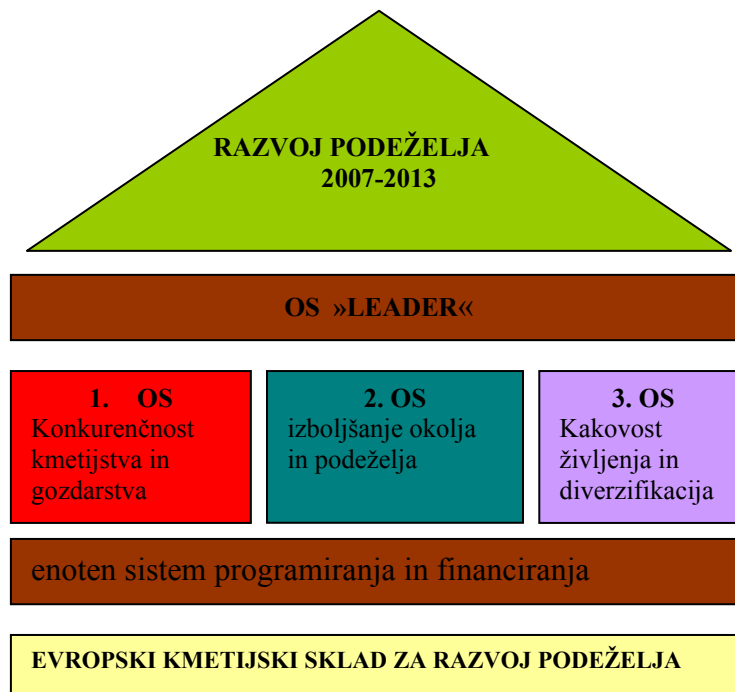
Vlada Republike Slovenije je leta 2006 sprejela sklep o modelu izvedbe reforme skupne kmetijske politike (SKP) na področju neposrednih plačil za Slovenijo v obdobju 2007-2013. Slovenija je obravnavana kot ena regija. Bistvo reforme je, da se ukinja večina proizvodno vezanih plačil in se uvajajo plačilne pravice, ki predstavljajo vrednost plačila na hektar upravičenega zemljišča in so osnova za pridobitev neposrednih plačil od leta 2007 naprej (Program razvoja..., 2006).

2.1.2 Skupna kmetijska politika in razvoj podeželja

Na podeželju je tudi danes največji uporabnik zemljišč kmetijstvo, zato je glavni oblikovalec kulturne krajine in našega življenjskega prostora. S širitvijo EU se je pomen SKP za razvoj podeželja povečal. Evropski model kmetijstva ponazarja njegovo večnamensko vlogo, ki jo ima kmetijstvo v bogastvu in raznolikosti krajine, živilskih proizvodih ter kulturni in naravni dediščini (Nacionalni strateški..., 2007).

„Močna gospodarska storilnost mora iti v korak s trajnostno uporabo naravnih virov in z nivoji odpadkov, vzdrževanjem biotske raznovrstnosti, ohranjanjem ekosistemov in izogibanjem dezertifikaciji. Da bi se uspešno spoprijeli s temi izzivi, Evropski svet soglaša, da bi morala skupna kmetijska politika in njen prihodnji razvoj s svojimi cilji med drugim prispevati k doseganju trajnostnega razvoja z večjim poudarkom na spodbujanju zdravja, visoko kakovostnih proizvodov, okolju sprejemljivih proizvodnih metod, vključno z ekološko pridelavo, obnovljivimi surovinami in varstvom biotske raznovrstnosti.“ (Nacionalni strateški..., 2007)

Da bi dosegli v Sloveniji ravnovesje med naslednjimi stebri, ki podpirajo razvoj kmetijstva: konkurenčnostjo, okoljem ter diverzifikacijo gospodarskih dejavnosti in kakovostjo življenja na podeželju (slika 1), bo potrebno pravilno razporediti sredstva po posameznih stebrih. Nacionalne prednostne naloge, ki jih je Slovenija opredelila na podlagi analize stanja, potencialov in specifičnih potreb, bodo prispevale k učinkovitemu doseganju skupnih ciljev EU. Poleg nacionalnih prioritet v okviru strategije razvoja podeželja je pomembno tudi ohranjanje gozdov, kar bo vodeno preko instrumentov nacionalne politike. Slovensko gozdarstvo temelji na preventivnih aktivnostih, ki omogočajo trajnostno rabo in upravljanje z gozdovi, s čimer pomembno prispeva k uresničevanju ciljev gozdarske strategije EU (Nacionalni strateški..., 2007).

Slika 1 : Razvoj podeželja po oseh (Smernice in priporočila, 2006)

Nacionalne prednostne naloge 1. osi naj bi pomagale dvigniti konkurenčnost kmetijstva in njegovih živilskopredelovalnih obratov ter gozdarstva in bi s tem prispevale k

močnemu in dinamičnemu evropskemu agroživilstvu. Temeljne naloge so dvigniti, usposobiti in krepiti potencial človeka v kmetijski in gozdarski dejavnosti. Človeka se tako skuša preusmeriti v uspešnejše dejavnosti, pri tem vzpodbujati njegovo inovativnost, saj se to velikokrat izkaže pozitivno pri dvigu kakovosti kmetijskih proizvodov in s tem tudi v ekonomskem vidiku. Seveda je potrebno pri tem upoštevati trajnostno rabo naravnih virov in določil varovanja in ohranjanja okolja. Tako naj bi prednostne naloge prve osi prinesle v kmetijstvo in gozdarstvo modernizacijo, kakovost, inovativnost, vključitev v tržne verige in prenos znanja.

Na področju 2. osi so nacionalne prednostne naloge predvsem ohranjanje kmetijstva v krajih, neugodnih za kmetovaje, ter vzpodbujanje kmetijske prakse, ki je okolju prijazna. Naloge te osi bi tako pripomogle k zaustavitvi praznjenja območij, povezanih z opuščanjem kmetovanja in vnosom škodljivih snovi v okolje, ter s tem prispevale k ohranjanju kulturne krajine. Uveljavljen način upravljanja z gozdovi in ohranjanje ter vzpodbujanje sonaravnega kmetovanja bo v veliki meri zagotavljal ugodno stanje biotske pestrosti in ohranjanje habitatov.

V okviru 2. osi se bosta izvajala ukrepa »Kmetijsko okoljski-program (KOP)« in »Območja z omejenimi dejavniki (OMD)«, ki bosta posredno zasledovala tudi cilje, povezane z območji Natura 2000, Okvirno vodno direktivo ter z blaženjem podnebnih sprememb. Doseganje teh ciljev bo potekalo tudi preko kmetijsko okoljskih ukrepov. Cilji Okvirne vodne direktive v Sloveniji se dosegajo preko KOP, ki predpisuje določene zahteve oziroma omejitve, povezane s časom in načinom gnojenja in vnosa fitofarmaceutski sredstev v tla. Za KOP je zahtevana splošna omejitev obtežbe z živino ter nadzorovana in omejena uporaba gnojil, kar bo prispevalo k zmanjšanju emisij metana, amoniaka ter didušikovega oksida v ozračje. Na področju govedoreje, ki prispeva največ toplogrednih plinov, bodo kmetijsko-okoljski podukrepi predlagali pašno rejo govedi kot optimalno.

Tretja os je usmerjena v kakovost življenja na podeželju. Da bi bila le-ta čim boljša in bolj socialno izenačena, je potrebno izboljšati možnosti za zaposlitev. Pri tem je treba zagotoviti skladen in trajnostni razvoj podeželja, ki vodi k zmanjševanju razvojnih razlik na podeželju, čemur so sicer v večji meri namenjena sredstva Sklada za regionalni razvoj (Cunder, 2006).

Nacionalne prednostne naloge, ki bodo prispevale k doseganju ciljev 4. osi (Leader) morajo hkrati prispevati k doseganju ciljev 1., 2. in zlasti ciljev 3. osi. Gre za kompleksnejši projekt, ki je usmerjen v vzpostavitev javno-zasebnih lokalnih partnerstev, animacijo območij, pridobitev strokovnih znanj, predvsem pa v pripravo in izvajanje lokalnih razvojnih strategij ter v sodelovanje in povezovanje med lokalnimi akcijskimi skupinami (LAS) (Nacionalni strateški..., 2007).

Slovenija bo približno 33 odstotkov sredstev namenila za dvig konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja (1. os), ker je potreba po razvoju in preusmeritvi nujna, da bi dvignili zaostanek v konkurenčnosti, ki je sedaj velik. Dobrih 52 odstotkov sredstev bo namenjenih za ohranjanje kulturne krajine in varovanje okolja (2. os), tako bo še bolj poudarjena večnamenska vloga kmetijstva. Tretji osi bo namenjeno 11

odstotkov sredstev za dvig kakovosti življenja na podeželju in tudi spodbujanje ljudi k preusmerjanju znotraj kmetijstva v bolj donosne dejavnosti. Aktivnostim Leader (4. os) bo namenjeno 3 odstotke sredstev. V preteklem programskem obdobju je Slovenija za izboljšanje gospodarskega položaja primarnega sektorja namenjala okoli 38 odstotkov sredstev, za aktivnosti s področja varovanja okolja in ohranjanja podeželja okoli 58 odstotkov in za doseganje ciljev dviga kakovosti življenja na podeželju slabe 4 odstotke sredstev (Nacionalni strateški..., 2007).

2.1.3 Dosedanje izkušnje z razvojem podeželja v Sloveniji

Projekti CRPOV so se izvajali na manjših območjih in so bili sestavljeni iz več faz: priprave, uvajanja in izvajanja projektov in aktivnosti. Ti projekti so se nanašali predvsem na spodbujanje razvoja dopolnilnih dejavnosti, turističnih dejavnosti, podeželske infrastrukture in ohranjanje naravne in kulturne dediščine ter različnih aktivnosti za spodbujanje skupnih nastopov trženja oziroma drugih društvenih in socialnih vsebin.

Slovenija ima na področju celostnega razvoja podeželja že dolgoletne izkušnje. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je leta 1992 pričelo sofinancirati priprave razvojnih programov, v katerih so občine in druge institucije na lokalnem nivoju skupaj s prebivalci pripravile večletne razvojne programe za izbrana območja. Izdelana je bila enotna metodologija, s katero naj bi se predvsem olajšala in poenotila priprava lokalnih razvojnih projektov (Cunder, 2006), ki je predstavljena v naslednjih odstavkih:

- priprava prvega delovnega sklopa: na pobudo občine, krajevne skupnosti ali lokalnih prebivalcev, so vsi zainteresirani pristopili k izbiri lokacije in pripravi vloge. S pomočjo Kmetijske svetovalne službe ali drugih javnih služb, je bila pripravljena strokovna utemeljitev za izbor lokacije. Imenovan je bil projektni svet, sestavljen iz predstavnikov občine, lokalnih prebivalcev in strokovne organizacije. Občinski svet pa je nato sprejel sklep o sofinanciranju projekta. Temu je sledila strokovna ocena vloge in sklenitev pogodbe med Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter občino, s čimer je projekt prešel v uvajalno fazo;
- uvajalna faza: glavni cilj uvajalne faze je bilo oblikovanje razvojnega motiva in razvojne vizije obravnavanega območja. Do te vizije so morali prebivalci priti soglasno. Ustanovljen je bil izvedbeni odbor za CRPOV, ki je bil sestavljen iz strokovno usposobljenih lokalnih prebivalcev. Najprej so se izvajala usposabljanja in izobraževanja na vseh področjih, potrebnih za celostni razvoj določenega območja;
- uvajalna faza je trajala najmanj eno leto. Vse leto sta se na rednih sestankih projektne sveta in zainteresiranih lokalnih prebivalcev ob podpori izvajalske organizacije oblikovala razvojni motiv in vizija. Razvojne dejavnosti so bile

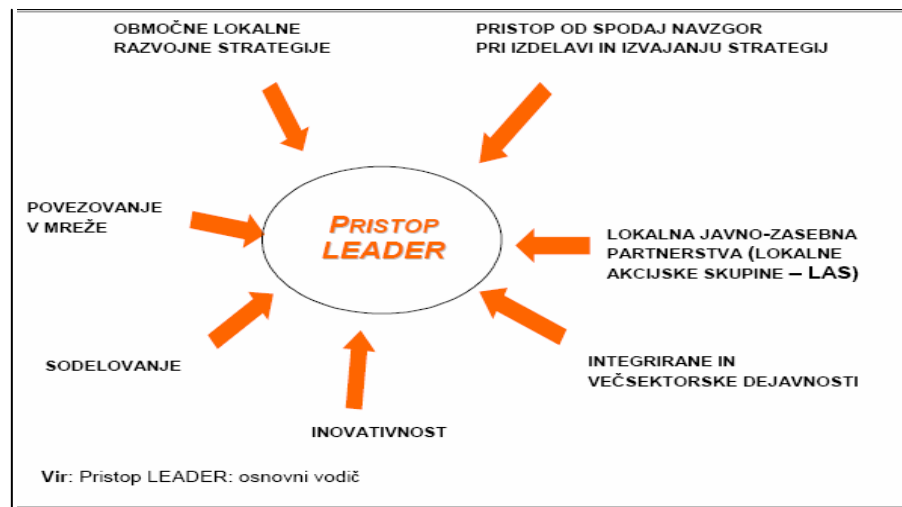
razdeljene na pet delovnih področij, ključnih za celosten razvoj. Poimenovani so bili "prostori", in sicer: življenjski prostor, naselitveni prostor, družbeni prostor, kulturni prostor in delovni prostor. V okviru življenjskega prostora so bile obravnavane splošne, geografske in okoljske značilnosti posameznih območij. Osnovni cilj aktivnosti na tem področju je bil spodbujati lokalno prebivalstvo, da bi čim bolj izkoriščali svoje razvojne potencialne in posebnosti teh območij. S pomočjo delavnic, razgovorov in intervjujev je bila izbrana lokacija, ki je odražala posebne kulturne, zgodovinske in okoljske značilnosti. Naselitveni prostor je obravnaval problematiko krajinskih in naselbinskih značilnosti območja, razvoj infrastrukture in urejanja prostora. V okviru kulturnega prostora so bile prepoznane oblike kulturnega udejstvovanja in vsakdanjega načina življenja. V ta namen so bili predstavljeni zgodovinski razvoj in podoba kraja, objekti naravne in kulturne dediščine ter kulturne dejavnosti, ki so se v kraju izvajale.

Težavo teh programov in prehod na shemo LEADER predstavljajo premalo učinkovita ali sploh neobstoječa partnerstva in nejasna razmerja pri izvajanju, upravljanju in financiranju projektov. Pomanjkljivo je tudi medsektorsko sodelovanje in skupno izvajanje javno-zasebnih projektov .

2.1.4 LEADER

Program spodbuja delovanje lokalnih razvojnih skupin, ki v sodelovanju z lokalnimi partnerji razvijajo globalno strategijo razvoja podeželja (Perpar, 2002).

Sedem temeljnih načel programa LEADER celovito usmerja razvoj na podeželskih območjih. Načela, ki so prikazana na sliki 2, se med seboj dopolnjujejo ter se med postopkom medsebojno povezujejo. Načela imajo trajne učinke na dinamiko podeželskih območij ter sposobnost reševanja razvojnih problemov (Smernice in priporočila..., 2006).

Slika 2: Prikaz delovanja LEADER programa (Smernice in priporočila..., 2006).

2.2 ZARAŠČANJE KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ V SLOVENIJI

Danes je podoba Slovenije precej drugačna, kot je bila pred drugo svetovno vojno. Industrializacija in spremljajoči procesi so povzročili, da so se primarne panoge (kmetijstvo in gozdarstvo), pričele umikati neagrarnim dejavnostim, predvsem industriji, ki je povzročila depopulacijo podeželskega prostora. To pa je pripeljalo do zaraščanja kmetijskih zemljišč. Danes je depopulacija prisotna predvsem na hribovskih ali drugače omejevanih in obmejnih območjih (Kovačič in sod., 2001).

Natančnih podatkov o deležu zaraščenih kmetijskih zemljišč ni. Predvidevanja so različna. Cunder (2001) navaja, da se v Sloveniji zarašča približno 20 % vseh zemljišč, ki se vodijo v evidencah kot kmetijska. Seveda se bolj pospešeno zaraščajo območja, ki so slabša, z omejenimi dejavniki za kmetijstvo. Geografsko gledano je to južna in zahodna Slovenija (bivše občine Tolmin, Jesenice, Nova Gorica, Sežana, Koper, Ilirska Bistrica, Kočevje in Črnomelj) (Perpar, 2002).

Ker je bila politika oblasti po drugi svetovni vojni negativno naravnana do Kočevske, je s tem posredno podpirala končni propad kulturne krajine Kočevske. Zato so se kmetijske zemljišča alarmantno pričela zaraščati z gozdom, v semiški občini celo do 90 % (Revitalizacija zahodnega dela..., 1998).

Zaradi opuščanja kmetovanja je vedno pogostejše zaraščanje košenic. Slednje so pomembne pri ohranjanju odprtosti prostora ter dajejo pokrajini pestrost in nujno potrebno hrano divjim živalim. Vzdrževanje košenic je opredeljeno z Gozdno gospodarskim načrtom (Revitalizacija zahodnega dela..., 1998).

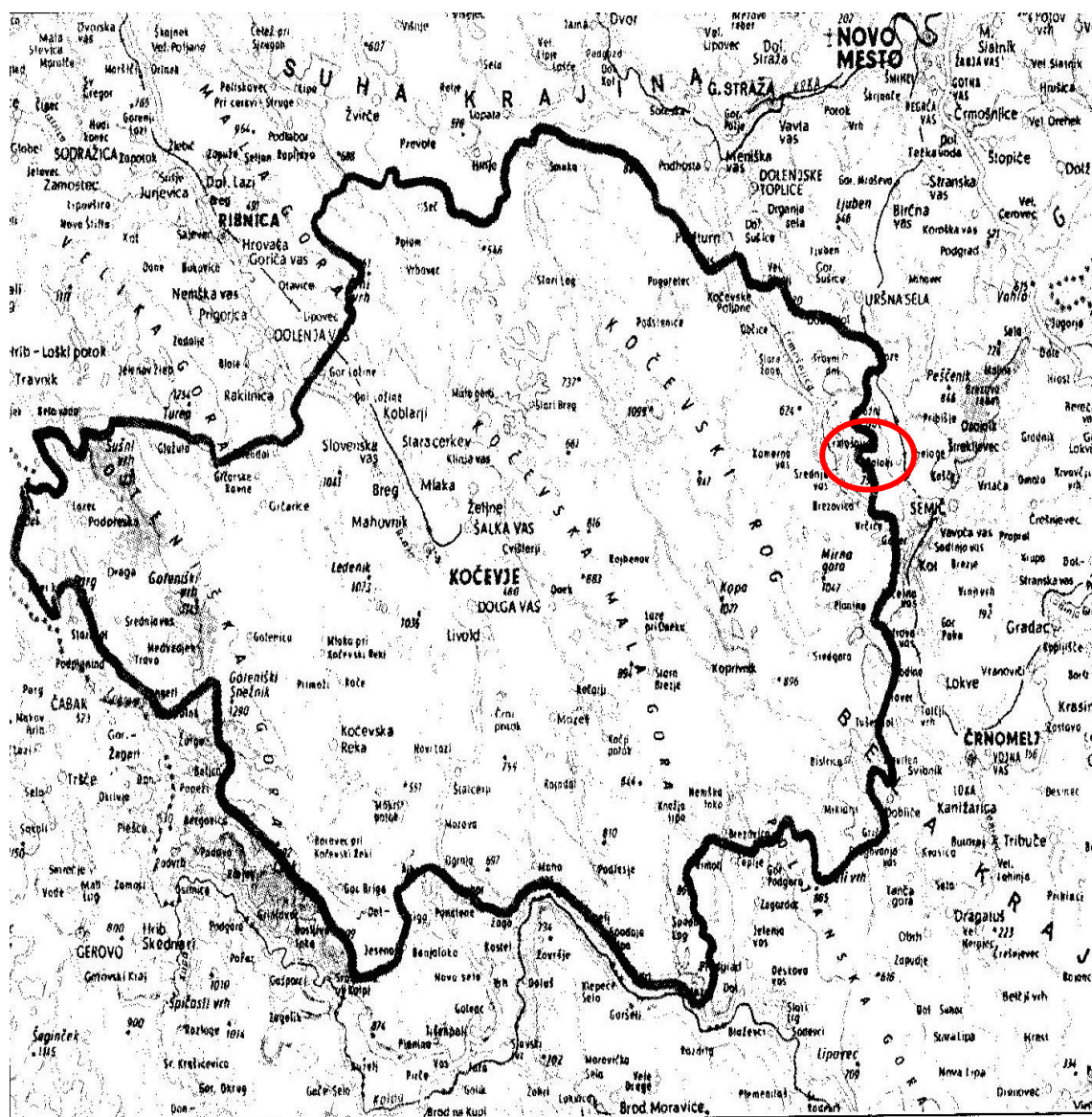
Posledice zaraščanja so različne, pri pozitivnih velja omeniti preprečevanje ali vsaj zmanjševanje erozije, predvsem strmih zemljišč. Veliko več pa je negativnih posledic (Škrlep, 2001):

- zmanjševanje potencialov za pridelavo zdrave hrane,
- zmanjšanje dolžine gozdnega roba in s tem biološke pestrosti,
- sprememba videza krajine (estetski vidik in zmanjšanje površin za turizem, rekreacijo),
- propadanje infrastrukture,
- težje vzdrževanje infrastrukture.

2.3 KOČEVSKA

2.3.1 Poimenovanje

V strokovnih literaturah je termin Kočevska različno obravnavan. Nekako nam je najbližje razlaga dr. Ferenc, ki je zapisal (slika 3) naslednje za Kočevsko :»... je območje, na katerem so – bolj ali manj strnjeno kot narodno mešan otok sredi Slovencev - šest stoletij, do leta 1941, prebivali nemški prebivalci-kočevski Nemci (Kočevarji), ob zavedanju, da je Kočevska dejansko širše območje in da je zajemala tudi kraje s čisto slovenskim prebivalstvom.« (Ferenc, 2005: 17).

Legenda: - Gaber pri Črmošnjicah, označena lokacija raziskav v okviru diplomske naloge.

Slika 3: Nekdanje nemško jezikovno območje na Kočevskem (cit. po Ferenc, 2005)

2.3.2 Zgodovinski pregled Kočevskega

2.3.2.1 Do leta 1941

Grof Ortenburški je na svojem kranjskem posestvu uvedel kolonizacijo ljudi iz drugih svojih posestev, večinoma nemških ter tudi južnotirolskih, temu je sledilo še nekaj valov kolonizacije. Tako je bilo v sredini 16. stoletja na Kočevskem naseljenih 136 vasi, v katerih naj bi živelo okrog 9000 prebivalcev. Poleg kmetijstva so se preživljali z gozdarstvom. V 19. stoletjem se je na Kočevskem pričela že razvijati neagrarna proizvodnja: lesarstvo, steklarstvo, železarstvo itd., vendar se je zaradi slabega gospodarstva veliko ljudi izseljevalo v tujino, predvsem v Ameriko. Tako je bilo leta 1910 na tem »otoku« nekaj več kot 19.000 prebivalcev (Jaklitsch, 1994).

Do razpada Avstro-Ogrske so se kočevski Nemci kulturno in politično dobro razvili. Leta, ko so živeli Kočevjarji in Slovenci v sožitju, so zbledela, položaj je postajal vse bolj napet. Po razpadu Avstro-Ogrske so Kočevjarji spadali h Kraljevini SHS. Sprememba je nastopila, ko je Hitler prišel na oblast in naznanil vsem Nemcem po drugih evropskih državah, da jih bo pripeljal nazaj v Rajh, kar je pri Kočevjarjih še bolj zdramilo pripadnost svojemu narodu in odpor do Slovencev. Pod vodstvom SS H. Himmlerja je bil ustanovljen urad za preseljevanje. Preseljevanje je steklo jeseni 1941 leta. Za preseljevanje se je odločilo 97 % vseh kočevskih Nemcev, kar je znašalo približno 12.140 ljudi. Kočevska naenkrat ostane skoraj prazna in pod italijansko oblastjo. Za seboj so pustili nepremičnine in dve tretjini živine (Revitalizacija zahodnega dela..., 1998).

Še pred preselitvijo Kočevjarjev, aprila leta 1941, je prišlo do italijanske okupacije, ker naj bi šlo za razkosanje Jugoslavije (po ideji Adolfa Hitlerja). Tako naj bi večino Dolenjske in Notranjske pripadalo Kraljevini Italiji. Ta je omenjeno ozemlje zasedla in si ga prisvojila, kar pa, poleg Slovencev, ni bilo po volji niti kočevskim Nemcem, kar je še bolj vplivalo na njihovo odločitev, da zapustijo Kočevsko in se pridružijo svojemu ljudstvu (Revitalizacija zahodnega dela..., 1998).

Tako so Italijani na Kočevskem zasedli skorajda izpraznjeno ozemlje z nepremičninami. Kar jih je najbolj zanimalo, je bil gozd. Splošna anonimna družba za nepremičnine v Rimu in Italijanska nacionalna anonimna družba za viskoso v Milanu sta 30. novembra 1941 ustanovili agrarni zavod za nepremičnine EMONA (Istituto agrario immobiliare Emona) z lastnostmi delniške družbe, v skupni nominalni tako prevzeli poročstvo nasproti nemški družbi Deutsche Umsiedlungs-Treuhandgesellschaft (DUT). Na Kočevskem je zavod EMONA prevzel približno 55 % celotne površine z najmanjšim deležem v Črnomlju (31 %) (Ferenc, 2005).

2.3.2.2 Med leti 1942- 1945

EMONA je najprej odločila, da obdelovanje prepusti slovenskim najemnikom, zaradi nemirnih razmer na Kočevskem pa so pričeli razmišljati tudi o kolonizaciji italijanskih ljudi. Naselili naj bi le najbolj rodovitna območja, drugo prepustili preraščanju gozda, saj je bilo zanimanje za les precejšnje. V mislih so imeli tudi ustanavljanje 111 večjih posesti. Vendar se je vse to razblinilo, saj je Italija leta 1943 kapitulirala. Kočevska je bila takrat že v partizanskih rokah in ta del je bil že osvobojen. Posle javne uprave je prevzela Upravna komisija (UK) za osvobojeno slovensko ozemlje. Po njihovih navodilih naj bi se njive in travnike dalo čim prej v obdelavo novim interesentom, pri tem dodeljevanju se naj bi upoštevali revnejši in zaslužnejši interesi. Najemniške pogodbe so se lahko sklepale tudi prej, ko je bila pravna lastnica EMONA, najemniki so bili večinoma Slovenci. Kasneje je UK te pogodbe razlastila in ponovno dodelila novim interesentom brezplačno, vsaj v začetku. Pogoj je bil tudi, da se zakupnik včlani v združenje pridelovalcev. Komisija za upravljanje narodne imovine (KUNI) je z razlaščenjo zemljo EMONE upravljal do leta 1947. Vendar so nastopile težave pri obdelavi te zemlje: vasi so bile večinoma požgane, brez prebivalstva, delavcev niso imeli kam namestiti, primanjkovalo je semena, gnoja, delovne živine, ipd.

V Črmošnjicah in Srednji vasi zaradi teh vzrokov ni bila obdelana polovica njiv. V ostalih vaseh belokranjskega okrožja je bilo neobdelanih zemljišč nekaj odmaknjenih kočevskih vasi, ki so bile tudi požgane. Nekoliko bolje se je godilo vinogradom v Beli krajini, saj so bili ti skoraj v celoti obdelani. Seveda je KUNI pridobila vinograde EMONE, četudi so bili v zakupu s Slovenci. Vinograde je dajala ponovno v zakup novim interesentom. Po odloku predsedstva AVNOJ iz 21.11.1944 je uprava zaplenjenih nepremičnin prešla v nadzor federalnemu kmetijskemu ministrstvu. Vendar je bilo s tem inventarjem težko gospodariti, saj so bila posestva brez uporabnih poslopij, ta so bila uničena in požgana (Ferenc, 2005).

2.3.2.3 Načrti s kmetijskimi zemljišči v letih 1945 in 1946

Vse je bilo usmerjeno v kolonizacijo, temu pa so v zemljiškem skladu namenili od 8000 do 10.000 ha (na celotnem Kočevskem) kmetijskih zemljišč. Da ne bi zemljišča ostala neobdelana, so le-ta dajali v zakup zasebnikom, oziroma so jih namenili za košnjo. Vendar je to veliko ozemlje v večini ostalo neobdelano.

Februarja leta 1945 je potekala seja gospodarskega sveta za okraj Kočevje. Sklenili so, da je celotna obnova kmetijstva odvisna od izvedbe kolonizacije. Zemljišča, katerih vasi so bila še poseljena, naj bi obdelovali, ostala zemljišča naj bi bila namenjena pridobivanju sena. Ker je primanjkovalo tudi delovne živine, jim je kmetijsko ministrstvo obljubilo traktorje, vendar tudi teh premalo. Vasi, ki so bile požgane in bolj oddaljene od naseljenih vasi, so namenili za živinorejo in ovčerejo. V Gotenici so predvideli veliko vzrejališče goveje živine, ki bi oskrbovalo vso Kočevsko, prav tako perutninarski obrat v Mahovniku. Med agrarno reformo so izločili iz zemljiškega sklada gozdove in jih podržavili. Nekaj manj kot 95 % emonske zemlje je ostalo nepodeljene, razen tistih 10.000 ha, rezerviranih za koloniste. Kolonizacija je bila dolgo odlašana,

pozneje pa ni bila nikoli izvedena v celoti. Seveda je bilo potrebno narediti natančnejši načrt za naselitev in kmetijsko-gospodarsko ureditev in kolonizacijo Kočevske. Vzhodni del Kočevske s sedežema oskrbnništva Črmošnjice in Nemška Loka je bil namenjen izboljšavi belokranjskega kmetijstva. Predvideno je bilo, da bi ta del sčasoma izvzeli iz državne uprave, ko bi se gospodarstvo v njih ustalilo in bi bili kraji poseljeni. Takrat bi ga prepustili v samostojno upravljanje naseljenim prebivalcem, do takrat bi to reševali z najemnimi pogodbami, ki bi se sklepale predvsem z združnimi in vaškimi skupnostmi (Ferenc, 2005).

2.3.2.4 Državno kmetijsko podjetništvo

Uprava državnih posestev se je razvila iz državnega posestva Mahovnik, ki je takrat merilo 890 ha, iz tega so oživljali in oskrbovali tudi štiri oskrbnništva (Onek, Stari Log, Črmošnjice, Koprivnik) in dve pristavi (Ferdreng in Štalcerji).

Pojavil se je problem pomanjkanja strokovnega kadra, poleg tega se je pojavljala nepreglednost in neenotnost nad poslovanjem. Tako so leta 1948 razdelili kmetijska posestva v dve državni podjetji: Republiška kmetijska gospodarstva Slovenije - Novo mesto (državno posestvo Črmošnjice), Republiška kmetijska gospodarstva Slovenije - Kočevje (državna posestva Cvišlerji, Gotenica, Kočevje, Koprivnik, Mahovnik, Onek, Rajndol, Stari Log). Vendar ni dolgo ostalo tako, uprava se je menjavala skorajda čez noč. Tako je kasneje iz tega nastalo eno državno posestvo, Republiško kmetijsko gospodarstvo Slovenije s sedežem v Kočevju, ki je bilo takrat največje izmed osmih državnih podjetij v Sloveniji. Temu je sledila ponovna delitev podjetja: Živinorejsko - poljedelsko gospodarstvo Stara Cerkev, Živinorejsko gospodarstvo Kočevje, Splošno kmetijsko gospodarstvo Semič, Podjetje za kmetijsko strojno službo Kočevje – Breg. Ponovno so sledile spremembe leta 1951: ukinili so Splošno kmetijsko gospodarstvo Semič in ustanovili Državno posestvo Črmošnjice. Sledilo je še nekaj faz preoblikovanja podjetij. Končno so tudi združili gozdarstvo in kmetijstvo in leta 1953 sta tako z večino kmetijskih in gozdnih zemljišč gospodarili Kmetijsko-gozdno podjetje Kočevje (KGP) in Državno posestvo Snežnik, v manjši meri pa tudi KGP Novo mesto in Kmetijska zadruga Črnomelj (Ferenc, 2005).

2.3.2.5 Zadružništvo

Zemljišča so poskušali vzdrževati z ustanavljanjem zadružništva. Zadružništvo so dopolnjevali s kolonizacijo ljudi od drugod, saj bi le-ti predstavljali glavno delovno moč. Vendar so se pojavljali številni problemi, od naseljevanja ljudi, ker je primanjkovalo prostora, primernege za bivanje, do primanjkovalja inventarja. Zadružniki so zemljišča lahko dobili le v najem, ne pa v last, kar je zelo zmanjšalo odgovornost in čut do dela. Ljudje so pričeli izstopati iz zadrug. Vodstvo je krivilo zadružnike, da so neizobraženi in nezainteresirani za razvoj kmetijstva, vendar je bila krivda tudi na strani vodstva, saj je bilo to neenotno pri vodenju in organizaciji in brez jasnega cilja. Tako se je izkazalo, da so kmetijsko-delavske zadruge gospodarsko neučinkovite (Ferenc, 2005).

2.3.2.6 Zasebno kmečko gospodarstvo

Večina obravnavanega območja je bila v državni lasti, zato je bil delež zasebnih kmetijskih zemljišč manjši od takratnega slovenskega povprečja. Značilnost zasebnega sektorja kmetijstva sta bili razkositost in lastninska razdrobljenost zemljišča. Starost prebivalstva je bila visoka. Ne smemo pozabiti, da so bile razmere za kmetijstvo težke, oddaljenost od mestnih središč, ki so imele industrijo, pa precejšnja. Tako so se začele najprej prazniti vasi, ki so bile najbolj oddaljene, ker se je prebivalstvo zaposlovalo v industriji. Tako je ponovno glavno rešilno bilko za ohranitev kulturne krajine imelo državno kmetijsko posestvo.

Oblast je sicer izdajala vzpodbudne podatke o delovanju Kmetijsko gozdarskega podjetja in posestva (KGP) Snežnik, saj je lahko dokazovala, da velika socialistična posestva, ki so imela manjše število zaposlenih, obdelujejo velika zemljišča in imajo tako prednost pred majhnimi individualnimi posestvi. Pri tem so zaradi političnih razlogov nemalokrat zamolčali dejansko stanje. Znotraj sektorja je bilo nezadovoljstvo, slaba organizacija, neobdelanost zemljišč ipd. Zaradi pomanjkanja delavcev so zemljišča raje pustili neobdelana, kakor da bi jih dali v obdelavo zasebnikom v polovično izkoriščanje.

Naravne danosti na Kočevskem so bile skope zaradi kraških tal, zato je bilo poljedelstvo omejeno. Po vojni, se je zaradi primanjkovanja delovnih moči in opuščeniosti, razvoj preusmeril v živinorejo, v državnem in v zasebnem sektorju (Ferenc, 2005).

Zasebnih kmetij je bilo leta 60 na Kočevskem 1142 s povprečno velikostjo 3,5 ha. Kmetije so bile slabo opremljene, elektrike ni bilo povsod. Delovne živine je bilo malo, navadno so redili krave, ovce in nekaj svinj. Kočevarske vasi, ki so spadale v Belo krajino, so bile v šestdesetih letih predvsem usmerjene v kmetijstvo (preglednica 1). Največ kmečkega prebivalstva je bilo v katastrski občini Blatnik (Revitalizacija zahodnega dela..., 1998).

Preglednica 1: Kmečko prebivalstvo po katastrskih občinah na Kočevskem v letu 1961 (cit. po Revitalizacija zahodnega dela...,1998)

Katastrska občina	Št. prebivalcev leta 1961	Procent kmečkega prebivalstva (%)
Štale	9	-
Črmošnjice	245	30
Pribišje	343	51
Blatnik	27	77
Golobinjek	-	-
Kleč	3	-
Planina	89	22

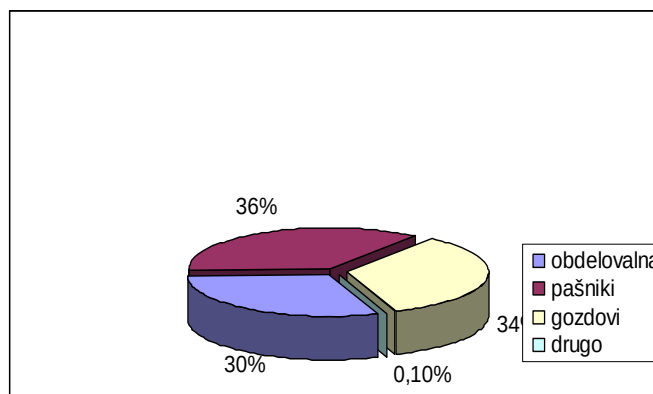
2.3.2.7 Sestava in obseg zemljišč EMONE

Obseg zemljišč, ki jih je EMONA navajala, so bile različne, tako da se statistični podatki med seboj razlikujejo. Leta 1946 je družba EMONA navedla podatke, da je imela v lasti pri ministrstvu za kmetijstvo Liberalne Republike Slovenije 42.788 hektarjev zemlje. Te podatke je navedla ob odkupu od nemške družbe za naselitev skrbniških ozemelj leta 1941. Podatki po parcelnih registrih so navajali 44.410 hektarjev. To so bila zemljišča, ki so bila v lasti ali solastništvu kočevskih Nemcev, po katastru pa 43.800 hektarjev ter v skupni lasti še 2656 hektarjev, kar je skupno znašalo 46.829 hektarjev (cit. po Ferenc, 2005).

Končno poročilo oddelka za agrarno reformo in kolonizacijo leta 1946 je navajalo, da naj bi zemljišča EMONE merila 44.163 hektarjev, od tega :

- 12284 ha obdelovalne zemlje,
- 11031ha pašnikov, 20333 ha gozdov,
- 207 ha planin (približno ocenjeno),
- 308 ha drugo (slika 4).

Ta zemljišča naj bi prešla v zemljiški sklad (cit. po Ferenc, 2005).

Slika 4: Sestava emonskih zemljišč, stanje 1.10.1946 (cit. po Ferenc, 2005)

Zemljišča v zemljiškem skladu so razdelili na tri dele. Del je država zadržala zase, za svoje potrebe in ga je izločila iz zemljiškega sklada (kmetijska posestva, vojaške, kulturne, socialne, zdravstvene namene itd.), drugi del je razdelila kolonistom in agrarnim interesentom (925 ha), tretji del je ostal nepodeljen. Nepodeljene zemlje EMONE je bilo kar 32.507 hektarjev. To so v večini bila obdelovalna zemljišča in pašniki. Prvotno so bila ta zemljišča mišljena za koloniste, vendar to ni bilo nikoli v celoti realizirano (Ferenc, 2005).

3 MATERIALI IN METODE DELA

Najprej smo se skušali preko napisane literature seznaniti s problematiko spreminjanja kulturne in naravne krajine v Slovenije, s problemom zaraščanja kmetijskih zemljišč. To smo skušali dopolniti z zgodovino Kočevske in njenih prebivalcev, ki so posledično vplivali na njeno podobo. Nadaljevali smo s preučevanjem razvoja podeželja od samostojnosti Slovenije do sedanjosti. Dodatno smo se posvetili razvojnemu programu podeželja za obdobje 2007-2013, saj je poznavanje le-tega dobra podlaga za nadaljnji razvoj kmetije, vasi in podeželja. Delovno hipotezo smo preverjali na osnovi intervjujev s kmetovalcem gospodom Cirilom Totterjem, svetovalcem v Kmetijsko svetovalni službi Črnomelj g. Andrejem Bajukom ter gospo mag. Zdenko Kramar, specialistko za razvoj podeželja (Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Novo mesto). V stik smo stopili tudi s predsednikom društva Kočevarjev staroselcev v Občicah g. Avgustom Grilom, s katerim smo se pogovarjali predvsem o mogoči obnovi stare kočevarske vasi, ki bi je bili veseli in bi jo bili pripravljene tudi podpreti. Gospod Tone Prelesnik pa nam je pomagal pri ideji o rekonstrukciji vasi, saj se sam ljubiteljsko ukvarja s postavljanjem maket starih kočevarskih vasi.

Vas Gaber smo izbrali, ker tam že poteka proces obnove kmetovanja, ki pa bi lahko vplival tudi na obnovo vasi. Gospod Totter je edini kmetovalec v tej vasi, zato smo ga vključili tudi v intervju, da bi nam razložil ves proces, ki ga je prestal, da je prišel do te stopnje, ko je na teh zemljiščih možno kmetovanje. Ker g. Totter pozna problematiko mladega kmetovalca, smo skušali na njegovem primeru kmetovanja izvedeti čim več, da bi s tem dodatno osvetlili probleme, ki pestijo mlade kmetovalce. Vprašanja so bila odprtega tipa, da intervjuvanec ni bil omejevan v svojih odgovorih.

Intervju smo izpeljali tudi z g. Andrejem Bajukom, kmetijskim svetovalcem za Občino Semič, krajši razgovor pa je potekal z ga. Tatjano Malnarič, ki vodi prostorski ureditveni plan v Občini Semič. Tako smo skušali ugotoviti, kakšna so prizadevanja Občine za njen razvoj na kmetijskem področju, na področju razvoja podeželja in obnove kočevarskih vasi.

Sledil je intervju z ga. mag. Zdenko Kramar, svetovalko v KGZS, izpostava Novo mesto. Podrobneje se ukvarja z razvojem podeželja, skupno kmetijsko politiko. Tako smo ji predstavili sedanje stanje kmetije na Gabru in jo prosili za strokovno mnenje o mogočem razvoju vasi.

Za pomoč in sodelovanje pri tej diplomi smo poprosili tudi gospoda Avgusta Grila, predsednika društva Kočevarjev staroselcev, ter tako skušala izvedeti, kako so opredeljeni in naklonjeni mogoči obnovi starih kočevskih objektov. Pri tem nam je pomagal tudi gospod Anton Prelesnik, ki se ljubiteljsko ukvarja z izdelavo maket stavb na Kočevskem. Slednji nam je pomagal pri poznavanju arhitekturnih značilnosti obravnavanega kraja.

Vsi pogovori in posveti so bili opravljeni v septembru, oktobru in novembru leta 2007. Intervjuji so bili zastavljeni tako, da intervjuvanec ni bil omejen, tako da je v intervjuju

izrazil čim več lastnega razmišljanja in vedenja. Zato smo pogovore snemali, da smo iz intervjujev izluščili bistva pogovorov. Bistva in ugotovitve so zajete v preglednici razvojnih možnosti ter SWOT analizi, ki podaja prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti nadaljnjega razvoja kmetije in vasi Gaber.

Prostorska analiza vasi Gaber in okolice je bila narejena s pomočjo ortofoto posnetkov, ki smo jih pridobili od Geodetske uprave Republike Slovenije. Za prikaz prvotne kočevske vasi smo v Arhivu Republike Slovenije pridobili Franciscejski kataster.

3.1 OPREDELITEV NEKDANJEGA NEŠKEGA JEZIKOVNEGA OBMOČJA NA KOČEVSKEM

Kočevska leži v južnem delu Slovenije. V grobem je jezikovno območje segalo na severu do Suhe krajine in dolenskih obronkov nad Krko, nato se spušča na vzhod do črmošnjiške doline in pobočja Kočevskega roga nad Belo krajino, na jugu do pobočij nad Kolpo ter na zahodu do zahodnih pobočij Travlanske gore nad Dragarsko planoto. Gre za tipičen dinarski svet z razgibanimi kraškimi planotami in podolji z značilno oblikovanim kraškim površjem (Strategija prostorskega..., 2003) (slika 3).

Velikost območja težko določimo, saj se katastrske občine niso povsem pokrivalo z narodnostno mejo območja. Ocenjujejo, da je merilo okoli 791,5 kvadratnih kilometrov (Ferenc, 2005), po Smrkolju pa približno 750 kvadratnih kilometrov (Leskovšek – Svete, 1997).

V tej diplomski nalogi se bomo osredotočili na vzhodni del Kočevske, ki spada v občino Semič in del tudi v občino Črnomelj. Vzhodni del roškega masiva se preko črmošnjiške doline in Rožendolske kotline preliva v gorjanski masiv (Strategija prostorskega..., 2003).

Vas Gaber pri Črmošnjicah, ki je bila nekoč poseljena s kočevskimi Nemci, se nahaja v črmošnjiški dolini, spada v katastrsko občino Blatnik. Gaber je na nadmorski višini 652 metrov, je neposeljen, brez obvezne infrastrukture. V vasi so bile do leta 2002 vidne le ruševine, ki pričajo o nekdanjem življenju Kočevarjev.

3.1.1 Podnebje

V višjih lega se pojavlja bolj ostro celinsko podnebje. Na obravnavanem območju je postavljena tudi meteorološka postaja na Planini na nadmorski višini 740 metrov. Povprečna letna temperatura znaša 7,7° C, povprečna januarska -1,9° C, povprečna julijska pa 16,9° C. Povprečna letna količina padavin je 1580 mm in so neenakomerno razporejene. Pozimi se snežna odeja obdrži povprečno 2 do 3 mesece (Revitalizacija zahodnega dela..., 1998).

3.1.2 Relief in geološka podlaga

Večji del je močno reliefno razgiban, kar zaznamuje tipično kraško pokrajino. Geološko podlago tvorijo apnenci in dolomiti. Tla so velikokrat plitva do srednje globoka, pojavljajo se pokarbonatna tla ali rendzina (Revitalizacija zahodnega dela..., 1998).

3.1.3 Hidrologija

Roški masiv predstavlja velik zbiralnik vode, ki priteče na površje na številnih mestih. Na Blatniku je to potok Rečica, drugi vir pa je Divji potok in oba služita kot zajetji pitne vode. Pojavljajo se tudi drugi manjši viri pitne vode, ki so bolj ali manj urejeni. V sami črmošnjiški dolini ni problemov s pitno vodo. Problem s pitno vodo se pojavi v višjih predelih, tudi na Gabru.

3.1.4 Naravne danosti

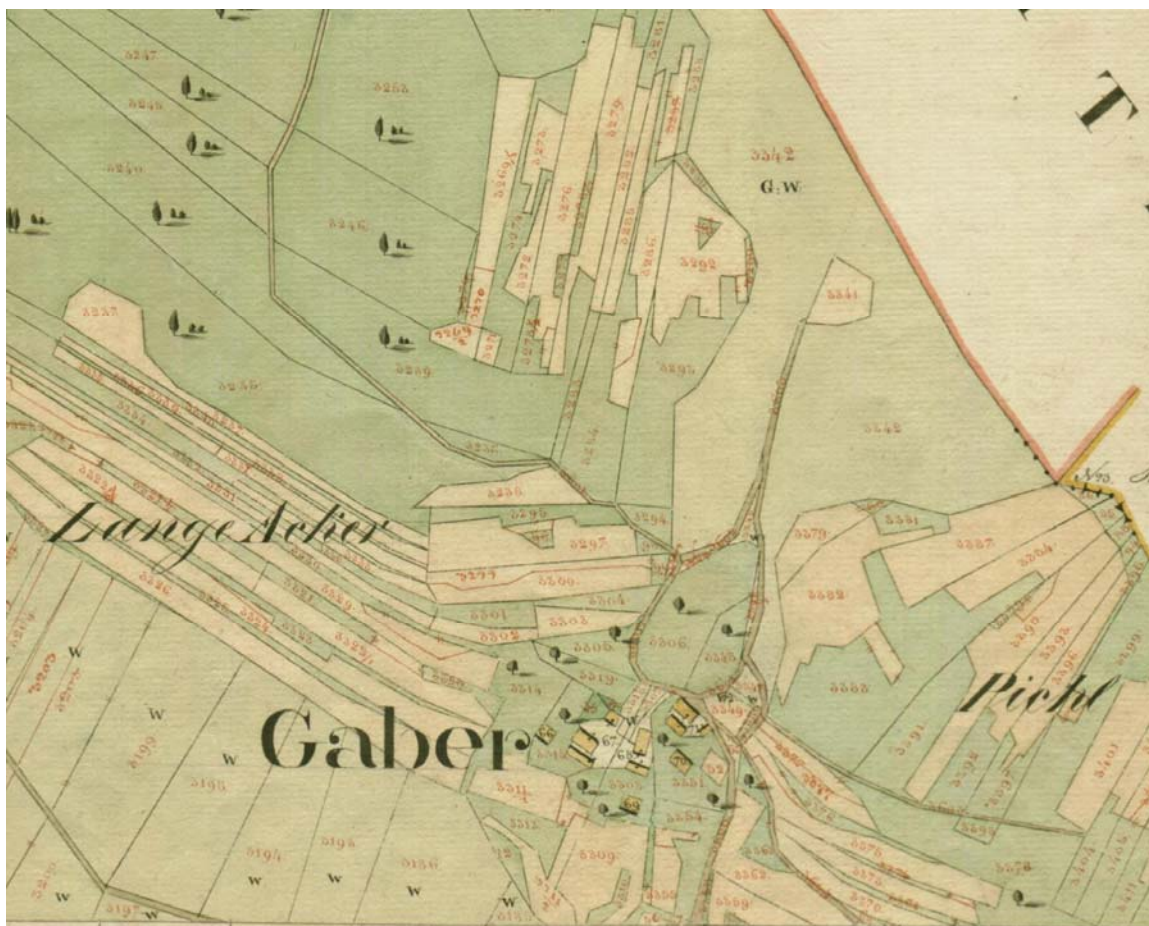
Vegetacijo v predelih okrog kočevarskih vasi predstavljajo razgibani gozdovi z zaraščajočimi površinami in košenicami. V gozdnih sestojih prevladuje bukev, ki se ji pridružuje tudi smreka. Slednja je bila ponekod načrtno sajena po drugi svetovni vojni, predvsem na nekdanjih kočevskih košenicah.

Živalstvo v tem delu Kočevske je zelo pestro. Gozd Kočevskega roga daje med drugim zavetje velikim zverem, kot so rjavi medved, volk in ris, ter drugi manjši divjadi, kot so srnjad, jelenjad, divji prašič ter druge male gozdne živali. Predvsem velike zveri povzročajo v zimskem času problem, izpostavljene so predvsem ovce, ki so velikokrat plen volkov (Revitalizacija zahodnega dela..., 1998).

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

4.1 VAS GABER PRI ČRMOŠNJICAH IN OKOLICA V ČASU KOČEVARJEV

Franciscejski kataster nam podaja podobo vasi iz leta 1824 (slika 5), Reabulančnega katastra iz kasnejših let ni bilo mogoče dobiti, zato lahko samo predvidevamo, da je vas imela približno tako podobo tudi tik pred selitvijo Kočevarjev. Sto let res ni kratka doba, vendar po ruševinah sklepamo, da ni bilo vidnejših sprememb, saj smo obzidja ruševin našli v isti legi, kot so prikazana na katastru (slika 5). Glede kmetijskih zemljišč sklepamo, da so tudi ostala obdelana v isti meri. Predvidevamo, da so na Gabru živele tri družine, ki so kmetovale na skromni zemlji. Zemlja je mestoma zelo plitva in skeletna. Neobarvane (svetlejše) parcele predstavljajo njive, zelene parcele z drevesom so travniški sadovnjaki, ostalo so pašniki in travniki.

Slika 5: Izsek iz Franciscejskega katastra za leto 1824 (Franciscejski kataster, 2007)

4.1.1 Arhitektura vasi

Podobo same vasi smo poskušali obuditi z gospodom Antonom Prelesnikom, ki se ljubiteljsko ukvarja z izdelavo maket stavb, ki so jih gradili Kočevarji na območju Kočevske, zato je skoraj do potankosti seznanjen s kočevsko arhitekturo. Kmetija ali domačija naj bi imela »vrhhlevno« hišo, senik, ki je praviloma imel spodaj še dodaten hlev, ter sušilnico sadja (slika 6) in ponekod »šterne«.

Hiše so bile večinoma vrhhlevne, kar pomeni, da so imele v pritličju hlev in klet, zgoraj so bivali ljudje. Taka postavitvev je imela tudi praktičen razlog, saj so se ljudje grel od hleva. Hiše so bile skromne, kamnito zidne, zgornji del je bil dostikrat iz brun. Po letu 1918 so se začele po nekod graditi nekoliko večje hiše in hlevi, saj so izseljeni sorodniki pošiljali denar iz Amerike. Hiša je bila v bolj goratem oziroma vrtačastem kraju vkopana v zemljo, vhod v hišo je bil iz gornje strani, spodnja stran, torej nižja, je imela vhod v hlev in klet. Nad hlevom (na zadnji strani hiše) je bil navadno »gank« ali balkon, na katerem je bilo tudi stranišče, katerega fekalije so padale na dvorišče, kjer je bila gnojna jama. Vsaj po večini je bilo tako, da je bil prostor v hiši razdeljen v vežo, izbo, kuhinjo in dve sobi. Hiše na ravnini so bile nekoliko večje, hribovske hiše nekoliko manjše in skromnejše.

Hlevi so bili temačni in majhni, navadno so imeli samo »line«, majhne odprtine v steni namesto oken. Poleg hleva v hiši je bil pogosto še hlev poleg hiše, nad katerem je bil navadno senik. Tudi ta vrhhlevni senik so po možnosti vkopali v teren, tako da je bil dostop do senika iz gornje strani, kamor so lahko pripeljali voz in ga izpraznili v seniku.

Sušilnice sadja so bile podobne današnjim sušilnicam po Beli krajini. Spodaj je bilo kurišče, od kjer se je vil dim do »les«, lesenega dela, na katerem je bilo zloženo sadje. Sadje se je sušilo s toploto dima.

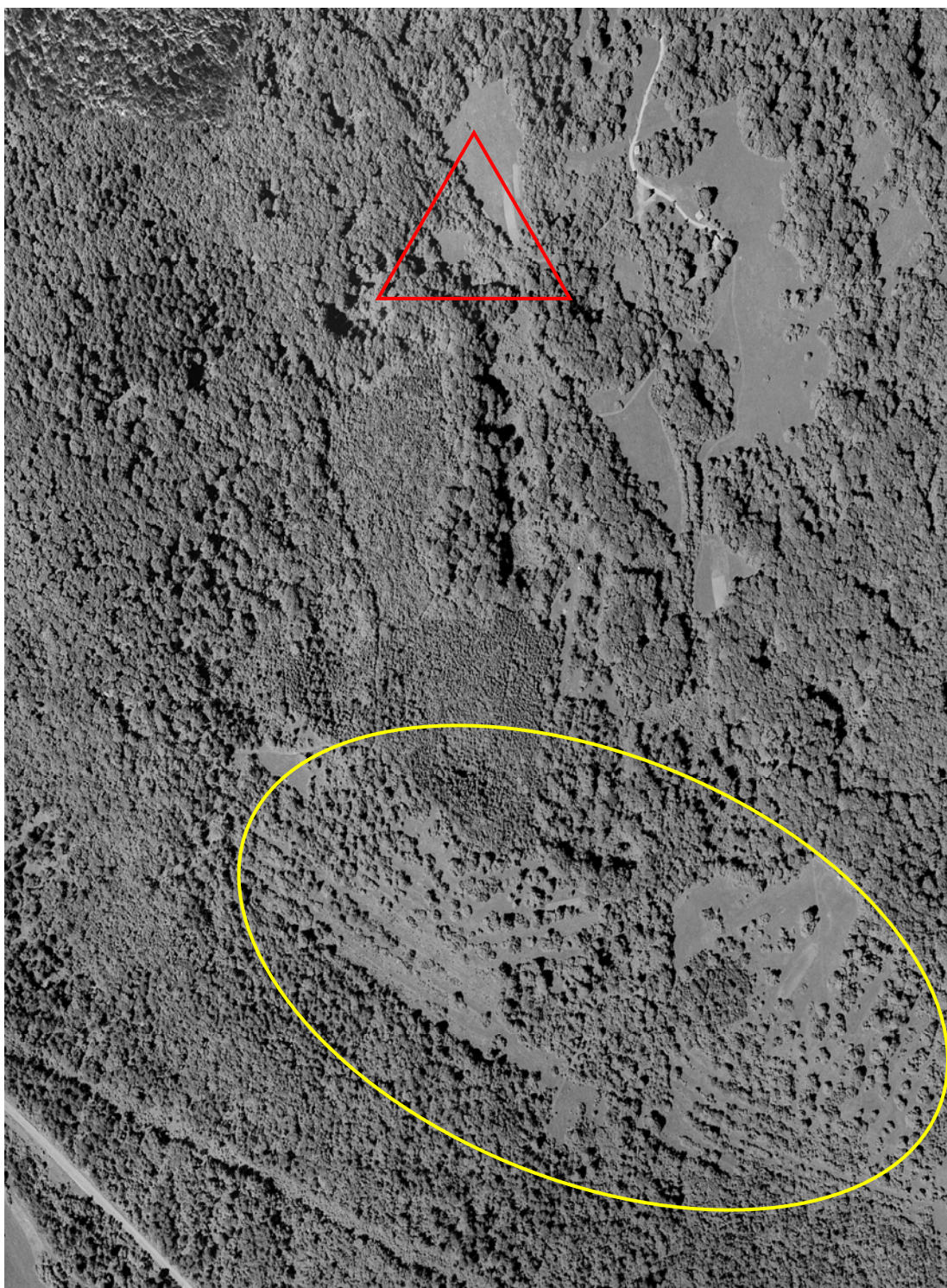
Slika 6: Ostanek sušilnice za sadje, z vidnim obokom nad kuriščem (M. Štukelj)

4.2 ANALIZA SPREMEMB MED LETI 2000 IN 2006

Analiza sprememb med leti 2000 (slika 7) in 2006 (slika 8) je temeljila na primerjavi digitalnih ortofoto posnetkov (DOF, GURS). Torej pred začetkom ponovnega kmetovanja leta 2002 in v času kmetovanja. Na obeh ortofoto posnetkih je za lažjo orientacijo in primerjavo območje kmetije na Gabru označeno z elipso.

Najbolj opazna sprememba na posnetkih je zmanjšanje zaraščenosti kmetijskih zemljišč leta 2006 glede na leto 2000. Če se osredotočimo na zemljišča znotraj označene elipse, vidimo, da so bila zemljišča na Gabru očiščena do te mere, da so primerna za kmetovanje. Na sredini sta vidna dva objekta, ki predstavljata center kmetije, okrog je dvorišče, ki je prirejeno temu, da je mogoče gospodariti in kmetovati s sodobno mehanizacijo. Na vsako stran se razprostirajo pašniki. Pašna zemljišča so bila očiščena dreves in grmovja v tolikšni meri, da je travna ruša dobro osvetljena in ima optimalno rast (slika 9). Nekaj dreves je na pašnikih ostalo, da živalim nudijo zaščito pred soncem. Nekaj večjih skupin dreves in grmovja je bilo puščenih tudi zato, da zmanjšujejo erozijo tal. Vidimo tudi, da se je gozdni rob pomaknil v notranjost, tako so se povečala kmetovalna zemljišča. Torej gre za pozitivno spremembo kulturne krajine, katere vzrok je kmetovanje v sodelovanju z naravo.

Medtem vidimo ponekod zunaj vasi Gaber drugačen proces. Primer je označen s trikotnikom, območje na katerem se je tekom let zaradi neobdelanosti počasi stopnjevalo zaraščanje. Travnik je nekoliko oddaljen, teže dostopen s kmetijsko mehanizacijo, žival se tukaj pase poredkoma. Tako se gozdni rob zajeda v travnik in bo ta brez posredovanja človeka kmalu izginil.

Slika 7: Ortofoto posnetek vasi Gaber in njegove okolice leta 2000 (Blatnik, 2000)

Legenda: -območje obdelovanja kmetije Totter
 -območje zunaj kmetije, kjer je viden proces zaraščanja.

Slika 8: Ortofoto posnetek vasi Gaber in njegove okolice leta 2006 (Blatnik, 2006)

4.3 KMETIJA NA GABRU IN ANALIZA USTVARJENIH DANOSTI

4.3.1 Predstavitev

Do leta 2002 je bila vasica Gaber skrita in v veliki meri pokrita z gozdom kot mnogo izmed preostalih kočevskih vasic. Nakar se je za kmetovanje na Gabru odločil Ciril Totter, ki je po izobrazbi kmetijski tehnik, šolanje v kmetijski stroki še nadaljuje. Star je trideset let in mu kmetovanje predstavlja edini vir dohodka. Na Gabru zdaj še ne stanuje, ampak se na kmetijo vsaj enkrat dnevno vozi iz Gribelj, kjer ima še eno kmetijo, ki jo je prevzel od očeta. Kaj je napeljalo gospoda Totterja, da vzame v najem zemljišča od Sklada kmetijskih zemljišč ter se na tem, takrat še skoraj nedostopnem terenu odloči za kmetovaje. Glavni vzroki, ki so prevesili tehtnico na stran kmetovanja na Gabru, so sledeči:

- v najem lahko vzame večji kompleks v enem kosu, tako si s tem omogoči lažje kmetovanje;
- subvencijska plačila so večja, poleg KOP ekološke reje in OMD, je možno dobiti dodatek tudi za višinsko kmetovanje;
- odlične razmere za ekološko kmetovanje;
- ustrezne klimatske razmere: manj megle kot v nižini, svež zrak, manj se čutijo sušna obdobja, oziroma nastopijo kasneje;
- kmetija je nekoliko umaknjena od ljudi, od vsakdanjega vrveža, kar je potencialno zanimivo za turizem.

Slika 9: Očiščen pašnik na Gabru, s katerega se razprostira pogled na Belo krajino (M. Štukelj)

4.3.2 Realizacija

Sam pravi, da je do teh zemljišč bilo težko priti, saj so bile zelo zaraščene. Najprej si je moral sam urediti pot do zemljišča, da je lahko pripeljali stroje, s katerimi se je pričelo čiščenje terena. Pri čiščenju mu je pomagal tudi Sklad kmetijskih zemljišč, kamor je vložil prošnjo za pomoč pri čiščenju. Tako je bilo na grobo drevje in grmovje odstranjeno, vendar je na terenu ostalo še veliko sekancev, vejevja in odvečnega grmičevja. Problem je predstavljala tudi gradnja hlevov. Zemljišče je bilo potrebno odkupiti od Sklada, kar je bilo komaj izvedljivo, saj je bilo le tako možno dobiti lokacijsko dovoljenje, kar je na primer zahteva pri subvencijskih vlogah. Ruševine je pustil nedotaknjene, ker zanj predstavljajo kulturno vrednost, sicer pa so tudi v lasti Kmetijske zadruga Krka.

Postavil je dva hleva, v enem je čreda koz, ki šteje 24 živali. Drugi, ki je odprtega tipa, z izpustom, je namenjen kravam dojiljam, katerih je trenutno 20 (slika 10). Pašnikov je 16 ha, v bližnji kočevski vasi Vimol kosi še 12 ha travnikov ter na Sarem Taboru izkorišča še 10 hektarjev travnikov. Tolikšna odkosna zemljišča potrebuje, da zagotovi hrano za zimo, saj je vegetacijska doba na tej višini nekoliko krajša kot v nižini. Pašo izkorišča okoli šest mescev, ostalo mora nadomestiti s travno silažo ali senom.

Slika 10: Hlev s kravami dojiljami (M. Štukelj)

4.3.3 Pomanjkljivosti

Glavno težavo mu predstavljata pomanjkanje tekoče vode in elektrike, saj zagotavljata pogoje normalnega bivanja. Trenutno vozi vodo iz bližnjih naseljenih vasi in jo ima shranjeno v še nekaterih starih vodnjakih, ki so jih uporabljali še Kočevarji, za napajanje živine je uredil kal (slika 11). Namerava narediti lastno vodno zajetje, kamor bi se stekala voda iz ostrešij hlevov. Elektriko trenutno nadomešča z akumulatorji in generatorjem, saj je nujno potrebna za vzdrževanje napetosti v ograji električnega pastirja. Upa, da bo elektriko kmalu lahko napeljal iz bližnjega lovskega doma na Vimolu.

Prizna, da te poteze pred leti ne bi naredil, če ne bi bil mlad in nekoliko naiven. Seveda ne bi šlo brez denarne pomoči iz naslova neposrednih in izravnalnih plačil, tako je vključen v KOP in sicer v ekološki program reje živali. Kmetija se nahaja na območju z omejenimi dejavniki, prejema še poseben dodatek za višinsko kmetovanje. Redno kandidira na različne razpise, a ni vedno uspešen. V začetku kmetovanja so mu subvencije predstavljale celotni dohodek, saj je nakupil mlado čredo in je trajalo približno tri leta, da se mu je začel vložen kapital vračati, tudi sedaj, po petih letih, kmetovanje še vedno ne bi bilo gospodarno, če ne bi bilo subvencionirano s strani države, ker ima premajhno čredo. Vendar se je stanje izboljšalo, saj si polovico dohodka pridobi iz prireje telet in koz. Upa, da bo do leta 2013 prišel te točke, da bi se mu kmetovanje izplačalo tudi brez pomoči države.

Slika 11: Umetno narejen »kal« za napajanje živine (M. Štukelj)

4.3.4 Vizija za prihodnost

Sedanji načrti za prihodnost so veliki. Najprej bi rad povečal čredo živali. Tako bi čredo doжил rad povečal iz 20 na 30 živali, ker bi tako laže kandidiral na različnih razpisih, ki jih objavlja država ter se tako tudi pripravil na čas, ko morda ne bo več subvencij, vsaj ne v taki obliki kot jih poznamo danes. Povečal naj bi tudi stalež koz, kupil bi tudi manjšo čredo ovac, oboje mlečnega tipa, ker bi rad delal kozji in ovčji (morda tudi kravji) sir. Postaviti namerava še en senik.

Veliko željo mu predstavlja obnova vasi, kot je bila nekoč. Upa, da bo naletel na človeka s posluhom, ki bi mu pomagal pri tem, če ne celo soinvestiral v obnovo. Obnovljene objekte bi rad ponudil v turistične namene, saj je narava tukaj idilična, odmaknjenost od mesta in hrupa pa ravno pravšnja. Problem pri tem predstavlja odkup zemljišč, na katerih stojijo ruševine, kar trenutno ni mogoče, saj bi bil odkup zemljišč in sama obnova finančno prevelik zalogaj zanj. Tudi Skladova zemljišča je težko dobiti v zakup. Upa, da bo to laže, če bo Sklad kmetijskih zemljišč prešel v občinsko oziroma regijsko lastnino.

4.4 PROSTORSKI UREDITVENI POGOJI ZA OBMOČJE OBČINE SEMIČ

Pri morebitnem razvoju vasi je potrebno upoštevati prostorske predpise Občine Semič, predvsem so pomembni prostorski ureditveni načrti. Za vas Gaber velja, da je na območju kmetijskih zemljišč, za katere velja (Odlok..., 2004):

(1) Dopustne so naslednje vrste posegov:

- dopustne so postavitve gospodarskih in pomožnih objektov za potrebe kmetijstva v skladu z veljavno zakonodajo,
- dopustne so ograje za potrebe varstva narave, gozdarstva, kmetijstva, varstva voda, lova in rekreacije,
- čredne ograje na pašnikih so dopustna le kot začasni objekti, ki jih je treba izven pašne sezone odstraniti,
- ureditve prometne ter komunalne in energetske infrastrukture, vodnogospodarske ureditve,
- postavitve spominskih plošč in obeležij.

(2) Ohranjati je treba bistvene značilnosti odprtega prostora in kulturne krajine, kot so značilna členitev in parcelacija kmetijskih zemljišč, naravne terase, vrtače, gozdne robove, steljnike in košenice.

(3) Za potrebe turizma in rekreacije je dopustno urejanje poti za konjenišstvo, sprehajalne, kolesarske in druge poti pod pogojem, da je ureditev usklajena z drugimi uporabniki prostora in lastniki zemljišč. Poti se praviloma urejajo po obstoječih cestah in poteh.

Da je občina pripravljena prisluhniti željam g. Totterja, potrjuje tudi izjava gospe Malnarič:

»Trenutno se torej v vasi Gaber ne da graditi ali obnavljati objektov, ki bi služili v turistične namene. Se pa pripravlja v roku enega leta nov prostorski ureditveni plan, ki bo upošteval določene predloge, kot je na primer predlog gospoda Totterja.« (Malnarič, 2007)

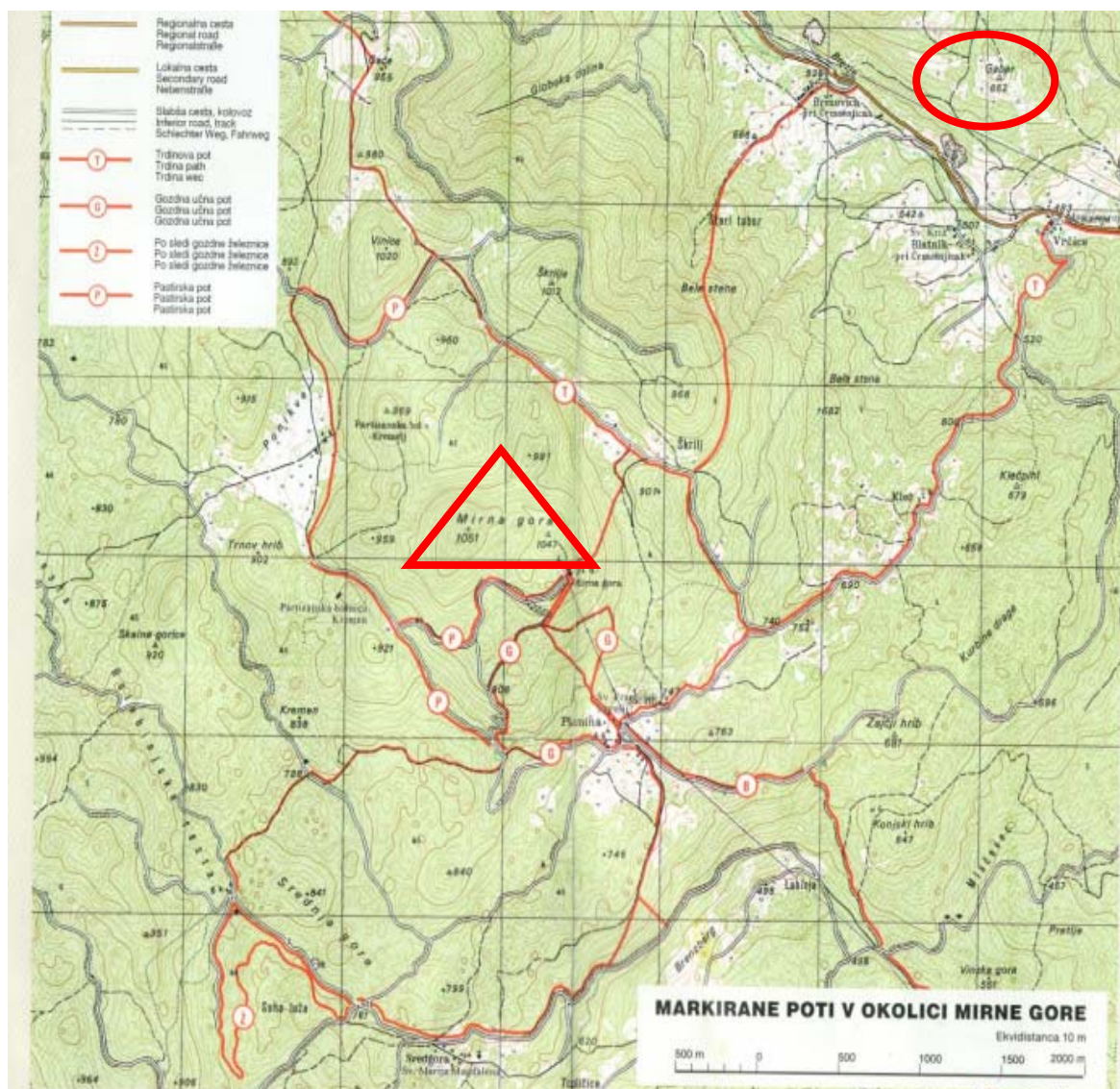
4.4.1 Razvojni projekti v okviru Občine Semič

Eden od razvojnih projektov, ki se odvijajo v občini Semič, je tudi projekt »Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine«, ki povezuje 28 turističnih točk. Ena izmed njih je tudi Mirna gora, ki je najvišji vrh v Beli krajini in ima planinski dom, ki je bil pozidan že leta 1929 ter je edina stalno oskrbovana postojanka v Kočevskem rogu. Tako sta Mirna gora in nižje ležeča kočevska vas Planina izhodišči večim pohodnim potem. Na območju so organizirane in markirane naslednje pešpoti, ki med seboj povezujejo stare kočevske vasi, spomenike in druge znamenitosti :

- Gozdna učna pot Planina - Mirna gora,
- pot Po sledih gozdne železnice Črnomelj- Leseni kamen,
- Pastirska pot,
- Trdinova pot (Mirna gora, 2003) (Slika 12).

V pripravi so že tudi naslednji projekti, ki bodo nekoliko ublažili propadanje kulturne dediščine kočevskih Nemcev:

»Potomci izgnanih kočevskih Nemcev občasno prihajajo v opuščene vasi v občini Semič (Črmošnjice, Topli Vrh, Komarna vas, Štale, Gace, Ribnik, Resa, Planina, Blatnik, Srednja vas, Vrčice, Planina, Sredgora), da si ogledajo, kje so živeli njihovi predniki. Da bi jim obisk območja, kjer so nekoč živeli njihovi predniki, ostal v čim lepšem spominu, bomo v okviru tega projekta na podlagi dogovora s projektnimi partnerji očistili ostanke nekaterih opuščenih kočevskih vasi, opremili objekte z opisnimi tablami in na Planini uredili kočevski muzej ter informacijsko postajo. Tematska pot bo zanimiva tudi za prebivalce občine Semič, Bele krajine in celotne Slovenije kot izobraževalna in rekreacijska pot, na kateri bodo obiskovalci v gozdnatem območju neokrnjene narave spoznali, kako so v naši bližini več kot 600 let živeli kočevski Nemci. Oblikovali in natisnili bomo promocijsko gradivo in izdelali načrt trženja tematske poti. Projekt je trenutno v fazi dispozicije.« (Malenšek in sod., 2007)

Legenda:

- območje vasi Gaber

- območje Mirne gore

Slika 12: Markirane poti v okolici Mirne gore, ki vodijo tudi mimo Gabra (Mirna gora..., 2003)

4.5 SWOT ANALIZA

SWOT analizo smo izdelali na podlagi opravljenih intervjujev in posvetovanj z naslednjimi osebami: z gospodom Cirilom Totterjem, kmetovalcem na Gabru; z gospodom Andrejem Bajukom, kmetijskim svetovalcem v občini Semič, z gospo magister Zdenko Kramarič iz KGZS, izpostava Novo mesto, z gospo Tatjano Malnarič, ki je zadolžena za prostorski razvoj občine Semič, ter gospodom Avgustom Grilom, predsednikom Društva Kočevarjev staroselcev.

Na podlagi odgovorov intervjuvancev smo skušali predstaviti prednosti, slabosti, nevarnosti in priložnosti razvoja vasi Gaber pri Črmošnjicah (preglednica 2).

Preglednica 2: SWOT analiza razvoja vasi Gaber pri Črmošnjicah

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Kmetovalec je mlad, razmeroma izobražen v svoji stroki; • ima močno željo po razvoju in napredku kmetije; • obujanje tradicije in običajev; • bližina glavne cestne povezave Dolenjska-Bela krajina in drugih turističnih značilnosti; • pomoč s strani kmetijsko svetovalne službe in Kočevarjev staroselcev; • subvencije, ki prinašajo del dohodka.	• Ni osnovne infrastrukture, • zemlja ni v lasti kmetovalca, • premalo finančne pomoči od občine.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Možnost prodaje lastnih izdelkov na kmetiji; • oblikovanje svoje blagovne znamke; • možnost dodatne zaposlitve okoliških prebivalcev; • napeljava osnovne komunalne infrastrukture v vas; • izboljšanje kakovosti življenja.	• Nepravilen razvoj vasi, ponudba se prilagaja povpraševanju; • nestrokovna obnova kočevskih objektov; • nazadovanje kmetijstva; • ukinitve denarne pomoči kmetovalcem.

Med prednostmi je pomembna predvsem želja mladega kmetovalca po razvoju kmetije, poleg tega ima primerno izobrazbo. Druga pomembna točka je zgodovina tega kraja, na kateri se da graditi prihodnost te kmetije. Če združimo to dvojico v primerno kombinacijo, se da doseči veliko, seveda ob posluhu drugih ustanov.

Slabosti so tiste, ki v osnovi zavirajo vsakršen razvoj, zato je nujno potrebno premostiti te ovire. Občina je pripravljena vlagati v kraj, ki je potencialno zmožen povrniti vloženi kapital.

Priložnosti pri pravilno načrtovanem razvoju je lahko veliko, v tem primeru bi bilo pozitivno to, da bi se lahko odprlo dodatno delovno mesto, kar v teh krajih ni tako zanemarljiv podatek, posebno, če to delovno mesto nudi zaposlitev mlademu domačinu po končani izobrazbi.

Nevarnosti se kažejo predvsem pri nestrokovnem razvoju, ter pri tem, da bi se nadaljnji razvoj kmetije oz. vasi gradil samo na subvencijah. Vemo, da bi taka smer pripeljala do ukinitve kmetovanja z ukinitvami subvencioniranih plačil, kar ni (po predvidevanju strokovnjakov) več tako daleč.

4.6 PRILOŽNOSTI ZA RAZVOJ VASI GABER IN OKOLICE

4.6.1 Kmetijstvo in turizem

Na obravnavanem območju in kot tudi drugje samo kmetijstvo težko predstavlja prioriteten panog, na kateri bi lahko gradil obnovo kočevskih vasi. Velikokrat je potrebno kmetijstvo podpreti še z dodatno dejavnostjo, kot je turizem, predelava surovin v polizdelke ali celo končne izdelke. Zemljišča, na katerih so nekoč kmetovali Kočevarji, so v večini zaraščena, v semiškem delu od 42 % pa celo ponekod do 90 %. Predvsem so izgubljena poljedelska zemljišča, kar je eden od pomembnih dejavnikov za obstoj kmetovalcev in ostalega prebivalstva. Če primerjamo obseg njiv, ki jih imamo danes, z obsegom njiv pred desetletji, so se obdelovalna zemljišča zelo zmanjšala, kar pomeni, da se je zmanjšala tudi samooskrba prebivalcev. Eden glavnih vzrokov je težja obdelava tal zaradi reliefa in strukture zemlje. Tipično kraško vegetacijo predstavljajo travniki, ki jih je potrebno izkoristiti za pašo in pripravo sena. Zato je mnenje kmetijski strokovnjakov, da je na Kočevskem glede kmetijske dejavnosti edino primerna vzreja živine (govedo, konji, tudi drobnica). Seveda se s krčenjem zaraščenih kmetijskih zemljišč da pridobiti pašnike, vendar mora biti meja gozdnega roba dogovorjena z gozdarji. Tudi lokacije kmetijskih zemljišč in posamezne kmetije so podrejene razvoju in načrtu turistične dejavnosti in morajo biti v skladu s projektom turizma. Tak primer je vas Gače, kjer se odvija v zimski sezoni smučarska dejavnost.

Opuščene vasi in zaselki, ki ležijo nad 500 metri nadmorske višine, nimajo osnovne komunalne infrastrukture. Zelo malo verjetno je tudi, da bi se ta infrastruktura napeljala samo zaradi oživljanja kmetovanja. Stroški opremljanja bi bili v primerjavi z rezultati preveliki. Torej smo ponovno pri dopolnilnih dejavnostih.

Nekaj smernic, ki bi lahko služile pri razvoju vasi Gaber:

- predelava mesa in mleka pod zaščitno znamko, ki bi združevala ekološko prirajo in značilno geografsko poreklo Kočevske;
- dodatno izkoriščanje pašnikov za pridelovanje sadja ter sušenje le-tega v krlje, kar je bila nekoč tudi avtohtona dejavnost Kočevarjev;
- obnoviti oziroma zgraditi objekte, kot so bili za časa Kočevarjev ter jih tako ponuditi turistični dejavnosti;
- objekti bi služili lahko kot muzejski objekti ali pa celo za prenočevanje turistom, rekreativcem;
- tako bi se vključili v turistično mrežo ponudb Dolenjske in Bele krajine ter ponudili turistom (pohodnikom, jahačem, kolesarjem) oddih v neokrnjeni naravi; v bližini so Dolenjske Toplice, ki so znano turistično središče, le nekoliko kilometrov je oddaljeno smučarsko središče Bela na Gačah. Mirna gora je znana kot pohodniška točka, v Kočevskem rogu in na Bazi 20 so partizanski objekti, v Črmošnjicah je Obšolski center, tako bi lahko otrokom nudili učno pot, na kateri bi spoznavali pester rastlinski in živalski svet.
- ipd.

4.7 PREDLAGANI RAZVOJ KMETIJE

Po vseh izvedenih pogovorih, intervjujih in posvetovanjih sta se izoblikovali dve možni razvojni poti za izbrano vas. Seveda smo izmed teh dveh iskali primernejšo glede na dane razmere. V naslednji preglednici (preglednica 3) smo prikazali kriterije odločanja v prid razvojnim možnostma. Kriterije smo postavili s pomočjo intervjuvancev, saj so sami postavili kriterije za uspešen razvoj kmetije. Predvsem nam je tu pomagala gospa mag. Zdenka Kramar iz KGZS, izpostava Novo mesto, ki je specialistka za razvoj podeželja. Skupaj smo našli večino naslednjih kriterijev, ki bi lahko odločali o razvojnih možnostih.

Preglednica 3: Ocena dejavnikov, ki vplivajo na razvoj kmetije ne Gabru pri Črmošnjicah

Kriteriji odločanja	Razvojne možnosti kmetije	
	kmetovanje – reja dojlj	turistična kmetija - dopolnilne dejavnosti
Velikost kmetijskih zemljišč	2	3
Voda	2	1
Elektrika	2	1
Dostopnost do kmetije	2	1
Oddaljenost kmetije od glavne prometnice	3	3
Stanje gospodarskih poslopij	3	1
Ustrezna izobrazba nosilca	3	3
Interes nosilca pri razvoju	2	3
Dohodki iz dejavnosti	2	3
Možnost dodatne zaposlitve	1	3
Interes Občine Semič	2	1
Interes Društva Kočevarjev staroselcev	1	3
Interes Razvojno informacijskega centra Bele krajine	1	3
Interes Zavoda za varstvo narave	2	1
Skupna ocena	28	30

Opomba: kriteriji so ocenjeni po naslednjih merilih:

- 1- nezadovoljivo, parameter je pomanjkljiv in bi ga bilo potrebno izboljšati za uspešen nadaljnji razvoj;
- 2-zadovoljivo, sedanje stanje je zadovoljivo in bi ga bilo potrebno samo nadgrajevati;
- 3-dobro, zanimivo izhodišče za nadaljnji razvoj.

Ocene kriterijev so vir lastne presoje na podlagi intervjujev, mnenj in lastnih izkušenj intervjuvancev.

Skupna ocena je prinesla drugi možnosti torej razvoju turistične kmetije večje število točk. Čeprav je sedanje stanje infrastrukture za turistično kmetijo nezadovoljivo, so ostali dejavniki, kot so volja kmetovalca, primerna izobrazba, večji dohodek na zaposlenega in možnost dodatnega razvoja in dodatne zaposlitve pretehtali v prid

turistične kmetije. Ker je kmetovalec mlad in poln zagnanosti, bi mu priporočali razvoj v smeri turizma, oziroma turistične kmetije.

4.7.1 Razvoj v smeri kmetijstva – reja krav dojlj

Pri analizi razvojnih možnosti v smeri kmetijskih dejavnosti so upoštevani naslednji dejavniki:

- vas nima tekoče vode in elektrike,
- večino dela opravi kmetovalec sam,
- kmetovalec je fizično oddaljen od kmetije 15 kilometrov,
- v najemu ima približno 38 ha pašnikov in travnikov,
- v vasi sta dva hleva za prenočitev in prezimitev živali.

Pri tej rešitvi gre za optimalno izkoriščanje zemljišč pri minimalnem vlaganju v kmetijo. To pomeni, da ostane pri kravah dojljah, števila glav živine ni potrebno povečati. Povečali bi površino kmetijskih zemljišč, saj vemo, da so plačila vezana na obseg kmetijskih zemljišč. Sam je poskrbel, da je ekološki rejec, kar mu prinese maksimalno možno plačilo, ki ga je mogoče pridobiti preko subvencij. Dodatno plačilo prinaša še letna premija za krave dojlje. Končni proizvod so večinoma bikci oziroma biki, saj ženske živali lahko zadrži za nadaljnjo rejo ali jih proda. Ker so živali rejene na ekološki način, bi bilo dobro, da si na trgu poišče nekoga, ki bi upošteval ekološko vzrejo in jo primerno plačal.

4.7.2 Razvoj v smeri turistične kmetije

Druga rešitev - razvoj turistične kmetije pomeni, da gre za mnogo večji in zahtevnejši projekt od prejšnjega, zahteva veliko več vlaganja in predstavlja mnogo večji izziv kmetovalcu.

Pri tej možni rešitvi smo upoštevali naslednje dejavnike:

- kmetovalec je mlad, izobražen, prizadeva si za čim boljši razvoj,
- nujna povezava s partnerji, ki bi mu stali ob strani predvsem finančno in idejno, predvsem Društvo Kočevarjev staroselcem, Občina Semič...
- v vas je nujno potrebno napeljati vodo, elektriko in posodobiti dostop,
- potrebna bi bila tudi preselitev na Gaber.

Za drugo pot, razvoj turistične kmetije oziroma dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, smo skušali postaviti pogoje za njeno uspešno delovanje, skušali smo prikazati pomanjkljivosti in prednosti, ki jih ima kmetija (preglednica 4). Seveda moramo omeniti, da je tu izvzeto sedanje stanje glede osnovne infrastrukture, ker je to predpogoj za sleherni nadaljnji razvoj.

Preglednica 4: Dejavniki in pogoji za uspešen razvoj turistične kmetije na Gabru pri Črmošnjicah

Dejavniki in pogoji, pomembni za uspešen razvoj	Ocena
Možnost dopolnilnih dejavnosti na kmetiji	++
Ponudba kmetijskih proizvodov turistom	++
Kraj z bogato zgodovino in kulturno dediščino	+++
Naravne znamenitosti v okolici	+
Kulturne znamenitosti: spomeniki, sakralni objekti	+++
Možnost športnorekreacijskih aktivnosti	++
Možnost povezovanja z ostalimi turističnimi znamenitostmi	+++
Sodelovanje in podpora društev in organizacij	+
Lega turistične kmetije	+++

Opomba: ocena dejavnikov in pogojev je bila opravljena kot vir lastne presoje in na podlagi intervjujev:

- +++ -dobro: kmetija ima tukaj prednost in to lahko izkoristi kot dodatno znamenitost in na tem gradi nadaljnji razvoj kmetije, poudarek naj bo na zgodovini Kočevarjev in njihovi kulturi, saj bi to dalo poseben, edinstven pečat;
- ++-zadovoljivo: tukaj bo potrebno vložiti nekaj truda, da bi se izboljšalo sedanje stanje, kot so dopolnilne dejavnosti, oziroma ponudba izdelkov na kmetiji, ki naj bi bila čim bolj pestra in zanimiva;
- +- nezadovoljivo: nujno potrebno izboljšati, pridobiti partnerje in organizacije z izdelano vizijo in načrti za prihodnost na svojo stran, predvsem ne smemo pozabiti na promocijo.

Povprečna ocena naših dejavnikov je spodbudna, saj so v večini dejavniki označeni kot zadovoljivi ali celo dobri, kar nam nakazuje, da je razvoj kmetije v turistično smer dobra izbira, saj so izhodišča oziroma pogoji spodbudni.

4.7.2.1 Obnova kočevarskih poslopij

V prostorskem planu Občine Semič zdaj tak poseg ni možen, je pa možno to predlagati in imeti to strategijo razvoja pripravljeno do naslednjega prostorskega plana, ki naj bi bil narejen v roku enega leta. Če bo načrt dobro zastavljen in izpeljan, bo uresničljiva tudi ta možnost. Drugo prepreko predstavlja odkup zazidanih zemljišč, na katerih stojijo danes samo še nekaj kočevarskih ruševine. Ta je namreč v lasti Kmetijske zadruga Krka Novo mesto. Odkup je sicer možen, vendar predstavlja precej velik finančni zalogaj. Da pa to ne bi ostala zgolj skrita želja gospodarja Totterja in Društva Kočevarjev

staroselcev, je v to potrebno vložiti veliko truda in sodelovanja s pristojnimi službami in zavodi, ki bi pomagali pri uresničitvi tega plana.

Z obnovljeno hišo, hlevom in sušilnico sadja bi tako prikazali podobo nekdanje kmetije, ki je obstojala vse do druge svetovne vojne, v katerih so živeli in delovali kočevski Nemci s svojo kulturo. Poslopja bi lahko uredili v manjše muzeje, ki bi predstavljali tukajšnje življenje. Ena izmed možnosti je, da se poslopja prilagodijo potrebam kmetovanja na Gabru, da bi sušilnica sadja služila svojem namenu in bi pridelovanje sira in drugih mlečnih izdelkov potekalo na starodaven način. Za to so zainteresirani potomci Kočevarjev, ker hočejo dejansko videti, kako so živeli njihovi predniki. Če bi bil možen še korak naprej, bi lahko hišo ponudili tudi za prenočitev turistom, da bi podoživeli tudi noči na Kočevskem.

4.7.2.2 Sirarstvo

Kmetovalec je izrazil željo po povečanju števila živali, zato predlagamo, da poveča število koz mlečnega tipa ter mleko predela v kozji sir. Tako bi bila ena od dopolnilna dejavnost na kmetiji sirarstvo. Prednost tega sira je ekološka pridelava na neonesnaženih zemljiščih. Kot stranski produkt pri kozji reji, bi bilo tudi ekološko pridelano kozličkovo meso, saj je pečen kozliček tudi belokranjska tradicionalna jed.

4.7.2.3 Pidelava sadja

Na pašnikih okrog ruševin, ki so nekoč predstavljala gospodarska poslopja, je mogoče še zaslediti sadno drevje. Zato predlagamo, da se zemljišča okrog poslopij očistijo grmovja in se ponovno nasadi sadno drevje (jablane, hruške, orehe, ipd.). Travniki sadovnjak bi nudil ne le pašo živalim, ampak tudi prostor sadnemu drevju in pridelovanju sadja. Sadje bi lahko sušili v sušilnicah sadja, ki bi jih obnovili in tako sušili sadje na tradicionalen način. Preostalo sadje bi lahko predelovali v sok, žganje, kis, ipd. Pri izbiri sadnega drevja bi morali biti pozorni na to, da je možna samo ekološka pridelava, torej brez fitofarmacevtskih sredstev. Ne smemo pozabiti, da se vas nahaja na nadmorski višini 652 metrov, kar pomeni krajšo vegetacijsko dobo, paziti bi morali tudi na mesto zasaditve, saj so tla mestoma plitva in skeletna. Prednost na trgu bi bila v tem, da so sadje in krhlji ekološko pridelani na višji nadmorski višini in na tradicionalen način.

4.7.3 Umestitev v turistično mrežo ponudb

Seveda bi bilo vse zaman, če proizvodov kmetije in ponudbe ne bi tudi ustrezno promovirali in prodajali, zato bi bilo potrebno ponudbo kmetije umestiti v turistično mrežo, ki jo ponuja Dolenjska in Bela krajina. Če hočemo pridobiti čim večje zanimanje turistov, mora biti ponudba raznolika in pestra. Tako bi izdelki ekološkega porekla

privabili ljudi, ki se zavedajo zdravega načina življenja in take izdelke tudi cenijo, zato jim za kakovostno pridelan izdelek ne bo žal nameniti več denarja.

Predvideno je, da se skozi vas uredi tudi pohodniška pot, tako imenovana Trdinova pot (Slika 12), ki bi vodila od Mirna gore. To postojanko bi udeleženci izkoristili za ogled kočevskih hiš, hleva, sušilnice sadja, vodnjaka in drugih znamenitosti. Pot bi se nato nadaljevala preko Vimola na Smuk in do Trdinovega vrha. Te poti bi se lahko udeleževali tako pohodniki, kolesarji kot jahači, saj se je ravno konjeništvu v zadnjem času močno razvilo.

Veliko zanimanje za obnovljene stavbe iz časa kočevskih Nemcev kažejo tudi potomci teh ljudi, ki si želijo videti, kako so živeli njihovi predniki. Sami so pripravljeni tudi finančno pomagati pri obnovah. Zato bi njihovo ponudbo dopolnili; do sedaj so obnovili na tem območju več sakralnih objektov, ki so vredni ogleda. V Starih Žagah je bila obnovljena žaga, ki jo poganja Črmošnjičica.

Vas Gaber je zanimiva tudi s stališča rastlinja in živalstva, saj je vas višje ležeča in tako je temu prilagojena tudi botanika. To je lahko posebno zanimivo za otroke in mladino, zato bi bila pot na Gaber primerna kot učna pot osnovnim šolam, kjer bi otroci lahko pobližje spoznavali naravo.

V zimskem času je na bližnjih Gačah odprto smučišče, druga ponudba je pozimi nekoliko zamrla, posebno v Beli krajini ni druge večje turistične ponudbe kot planinski dom na Mirni gori. Zato bi bila postojanka na Gabru primerna za popestritev in oddih med smučanjem. Možen bi bil tudi prevoz turistov z glavne ceste do vasi s sanmi na konjsko vprego.

5 SKLEPI

- Kočevski del občine Semič je kulturno-zgodovinsko zelo bogat, vsaj sta se na tem delu vse do vojne prepletali dve povsem različni kulturi. Šele danes se prebujajo zanimanje za način življenja Kočevarjev ne le pri njihovih potomcih, ampak tudi pri drugih ljudeh.
- V zadnjem desetletju se obuja predvsem kmetovanje na kmetijskih zemljiščih, ki so jih nekoč posedovali Kočevarji, danes so v lasti Sklada kmetijskih zemljišč. Eden od glavnih vzrokov tega zanimanja so predvsem subvencije in razna dodatna plačila, drugi vzrok ali prednost pred nižinskimi kmetijami je ta, da je možno dobiti kmetijsko zemljišče velikosti po 10 in več hektarjev v enem kosu.
- Vas Gaber je bila kočevarska vas, ki pa je po drugi svetovni vojni ostala neposeljena in je padla v pozabo.
- Predvsem druga prednost je pritegnila gospoda Totterja, da se mu je uresničila želja po kmetovanju na tako velikem kompleksu. Želja po nadaljnjem razvoju pa se ni ustavila.
- Ugotovili smo, da je trenutno nadaljnji razvoj omejen, ker ni v vasi osnovne infrastrukture in je v tem primeru mogoče le povečati obseg kmetijskih zemljišč in obseg črede dojilj. Tako bi ob minimalnih vlaganjih dosegli maksimalen dobiček. Vendar se ta scenarij po vsej verjetnosti konča, ko se ukinejo subvencije. Pri takem okviru kmetovanja oziroma pridelave občina nima interesa vlagati v infrastrukturo.
- Za daljnosežnejši razvoj kmetije je nujno potrebno vpeljati dopolnilne dejavnosti, ki bi dale kmetiji poseben pečat in prepoznavnost na turističnem trgu.

Za projekt obnove vasi je potrebno:

- pridobiti ustrezne partnerje in s tem finančno pomoč in sodelovanje pri razvoju,
- pridobiti ustrezno infrastrukturo za kmetovaje in turistične potrebe,
- obnoviti in na novo zgraditi objekte za turistične namene v stilu kočevske arhitekture,
- graditi turistično ponudbo na kočevski kulturi in njihovi zgodovini in se tako povezati v turistično mrežo ponudb Dolenjske in Bele krajine,
- potrebno razširiti zanimanje za ekološke pridelke in delati na prepoznavnosti kmetije,
- dosegati visoko kakovost pridelkov, da bi se lahko prodajali pod posebno blagovno znamko,
- paziti, da se turistična dejavnost razvija v skladu varovanja narave,
- zajeti čim širši krog turistov, kar pomeni tudi široko paleto ponudb, vendar moramo paziti, da ponudbe ne odstopajo od zastavljene podobe kmetije (moderni turistični objekti, ki bi kazili podobo kulturne krajine, razni neprimerni hobiji kot so motokros, ipd.)

6 POVZETEK

Šele v današnjem času se razblinja tabu, ki je povezan s Kočevsko in njenimi prebivalci, ki so to pokrajino, ta narodnostno mešani otok zapustili v drugi svetovni vojni. Zanimanje za Kočevsko se pojavlja pri potomcih Kočevarjev in pri ljudeh, ki s Kočevarji nimamo skupnih korenin. Ravno to je pretehtalo v odločitev gospoda Totterja, da si od Sklada kmetijskih zemljišč vzame v najem kmetijske površine na Gabru in se prične ukvarjati z živinorejo.

Po dobrih sedmih letih je slika vasi precej spremenjena, kmetijska zemljišča so se povečala na račun čiščenja grmovja in podrastja. Postavljena sta dva hleva, ki služita prezimovanju živali. Vendar si gospod Totter želi nadaljnjega razvoja kmetije ali pa celo vasi. Veliko željo mu predstavlja obnova kočevarskih objektov, ki bi jih lahko nekoč ponudil v turistične namene.

Iskanja razvojnih možnosti za kmetijo na Gabru smo se lotili z več vidikov. Najprej smo hoteli s pomočjo intervjuja izvedeti od kmetovalca, kakšne so njegove želje in pričakovanja od kmetije, v katero smer bi jo razvijal. S pomočjo literature, razgovorov s Kmetijsko svetovalno službo in lastne ocene smo skušali ugotoviti naravne danosti za kmetovanje. Sledil je pregled plana Občine Semič, ki za nas ni bil preveč spodbuden, saj trenutno vas ni na listi za obnovo ali kakršno koli pomoč. Vendar tu obupati bi bil nesmisel, saj nas je pogovor s potomci kočevskih Nemcev vzpodbudil. Želijo si take obnove, ki pomaga pri obujanju njihove zgodovine, zato so pripravljeni pomagati pri kakršni koli obnovi.

Razvojne možnosti kmetije smo razvili v dve alternativni, prva je povečana reja krav dojilj, za katero je potrebno povečati kmetijska zemljišča, s katerimi se bi povečale tudi subvencije. Gre za varianto, v katero ni potrebnih večjih vlaganj glede na prihodek. Tukaj gre le za koriščenje zemljišč in vzdrževanje kulturne krajine, kar pa ni zanemarljivo, saj je to tudi eden od ciljev kmetijske politike. Vprašanje je le, do kdaj bo temu tako. Gospodar trenutno ne živi na kmetiji in na ta kraj ni čustveno vezan, zato bo prekinil obdelavo, ko donos ne bo več zadovoljiv, kar se lahko zgodi že čez nekaj let, ko napovedujejo ukinitve subvencij.

Druga varianta, ki smo je predvideli kot možnost razvoja, je kmečki turizem. Dejstvo je, da se tega projekta ne bi mogel lotiti sam, ampak bi potreboval partnerje, ki bi bili pripravljeni vlagati v ta projekt. Kmečki turizem, katerega glavna tema bi bila prikaz življenja Kočevarjev na naših tleh, kar bi bilo nekaj povsem novega in zanimivega. Zanimivo je potomcem nekdanjih Kočevarjev, ki hočejo imeti nekaj oprijemljivega kot dokaz kako so živeli njihovi starši, stari starši in to želijo prenesti na svoje potomce, jih poučiti, od kje prihajajo. Zanimanje se prebuja tudi nam, ki s Kočevarji nimamo skupnih korenin, saj so bili del naše zgodovine in menimo, da si zaslužijo vsaj to, da poznamo njihovo zgodbo.

Ciljna skupina turistov je široka: enodnevni pohodniki, jahači, kolesarji, ki bi jim kmetija predstavljala točko za oddih. Naslednji so turisti, ki si želijo ogledati način življenja in arhitekturo vasi Kočevarjev, bolj zahtevni bi si lahko privoščili tudi bivanje

na kmetiji, kjer bi jim postregli s tipično hrano Kočevarjev ter s preostalimi izdelki s kmetije.

Ko skušamo nadgrajevati kmetijstvo z dopolnilnimi dejavnostmi, vplivamo na razvoj podeželja, le-to lahko nudi človeku okolje, v katerem se počuti zadovoljnega in je na svoj kraj ponosen.

7 VIRI

Blatnik, Ortofoto načrt G214562 B, Snemanje: 15. 4. 2000. (izpis iz baze podatkov), Ljubljana, GURS

Blatnik, Ortofoto načrt G214562 B, Snemanje 17. 7. 2006. (izpis iz baze podatkov), Ljubljana, GURS

Cunder T. 2006. Slovensko podeželje in nova strategija razvoja. 2006. Dela 25: 147-158
http://www.ff.uni.lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/dela_25/12%20cunder.pdf.

Ferenc M. 2005. Kočevska, pusta in prazna. Ljubljana, Modrijan: 829 str.

Franciscejski kataster: Katastrska občina Blatnik (N 238)1824. 2007. Ljubljana, Republika Slovenija Ministrstvo za kulturo, Arhiv Republike Slovenije.

Kovačič M., Perpar A., Drašler A., Medved A. 2001. Uresničevanje programa razvoja turistične ponudbe na mirnopeškem kraku Dolnje vinske turistične ceste VTC 7-6: projekt CRPOV. Ljubljana. Center za razvoj podeželja in turizma: 61 str.

Jaklitsch K. 1994. Začetek in konec obstoja kočevske etnične manjšine in njene kulturne dediščine na Slovenskem. Novo mesto, Gimnazija Novo mesto: 34 str.

Leskovšek-Svete M. 1997. Zaraščanje Kočevske je alarmantno. Dolenjski list, 48, 47: 9

Malenšek A., Adamič M., Malnarič T. 2007. Poročilo o delu tima za pripravo projektov za črpanje evropskih sredstev. Gradivo za 6. sejo občinskega sveta v septembru 2007- k točki 10 dnevnega reda. Semič, Občina Semič (interno gradivo)

Malnarič T. 2007. Prostorski plan za občino Semič. Semič, Občina Semič (osebni vir)

Mirna gora. »Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine«. 2003. Semič, Koordinacijski odbor projekta, Občina Semič: zloženska

Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja 2007- 2013. 2007. Ljubljana, MKGP R-S: 51 str.

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/PRP30maj/prp3105/PRP19jun07/NSNRP_28.6.Bruselj_SLO.pdf

Odlok o prostorskih ureditvenih pogojih za območje Občine Semič. 2004. Ur. l. RS št. 90-4133/04

Perpar A. 2002. Študijsko gradivo za predmet »Razvoj podeželja« Podiplomski študij. Ljubljana, Univerza v Ljubljani Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 83 str.

Prelesnik A. 2007 »Stavbarstvo na Kočevskem«. Kočevje 13, Kočevje (osebni vir, 2007)

Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2004-2006. 2006.

http://www.arsktrp.gov.si/fileadmin/arsktrp.gov.si/pageuploads/Publikacije_gradiva/PRP-program-spremembe-konsolidirano.pdf

Revitalizacija zahodnega dela občine Semič- Kočevsko. 1998. Domžale, Oikos d.o.o: 118 str.

Smernice in priporočila za izvajanje pristopa LEADER v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007-2013. 2006. Ljubljana, MKGP: 36 str.

http://www.arsktrp.gov.si/fileadmin/arsktrp.gov.si/pageuploads/Breda/gradiva/smernice_LEADER_1-10-konsolidirano.pdf.

Strategija prostorskega razvoja Kočevske krajine v občini Semič. 2003. Novo mesto, Tak d.o.o.: 230 str.

Škrlep B. 2001. Zaraščanje kmetijskih zemljišč. Kmečki glas, (6. junij 2001): 8

ZAHVALA

Mentorju doc. dr. Andreju Udovču se zahvaljujem za pomoč in potrpežljivost, pri spremljanju mojega diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi vsem intervjuvancem, ki so sodelovali in pomagali pri nastajanju te naloge, posebno gospodu Cirilu Totterju, gospe mag. Zdenki Kramar in celotnemu društvu Kočevarjev staroselcev.

Posebna zahvala pa gre mojemu možu, ki mi je pomagal in verjel vame med nastajanjem diplome.